

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Fakulta Zdravotně sociální
Katedra sociální práce

Diplomová práce

Exkludované lokality v mediálním diskursu

Vypracovala: Bc. Gabriela Břečková
Vedoucí práce: PhDr. Bc. Alena Kajanová, Ph.D.

České Budějovice 2014

Abstrakt

Téma: Exkludované lokality v mediálním diskursu

Tato diplomová práce je zaměřena na identifikaci obrazu exkludovaných lokalit v mediálním diskursu. Posledních několik let formují média pohled majoritní společnosti na romskou minoritu a současně je konceptu sociální exkluze v České republice užíváno nejčastěji ve vztahu k lokalitám obývaným převážně příslušníky romské menšiny. Exkludované lokality se staly v médiích velmi diskutovaným tématem a média předkládají exkludované lokality jako problematické, ať již z hlediska nezaměstnanosti, chudoby, maximálního využití sociálních dávek jejími obyvateli, problémy s bydlením, kriminalitou, organizovaným zločinem, tak nepořádkem a problémy se školní docházkou dětí.

Úvod teoretické části této práce je věnován pojmu sociální exkluze a teoretickým východiskům sociální exkluze, vývoji od 80. let minulého století a to od chudoby po sociální exkluzi. Dále jsou zde popsány dimenze sociální exkluze, kdy multidimenzionální význam sociálního vyloučení popisují tři paradigmaty: paradigma solidarity, specializace a monopolu. V teoretické části je věnován prostor důvodům a projevům sociální exkluze, stejně tak jsou zde uvedeny tři základní dimenze sociální exkluze: dimenze ekonomická, politická a sociální. Teoretická část diplomové práce je dále doplněna diskursem sociální exkluze, kdy jsou rozlišeny tři odlišné způsoby chápání sociální exkluze, které jsou označeny jako redistribuční diskurs, morálně-kulturní diskurs a sociálně integrativní diskurs. Jedna kapitola teoretické části je věnována složkám sociální exkluze, neboť sociálně exkludované lokality lze definovat jako lokality prostorově, sociálně, ekonomicky, kulturně a symbolicky izolované. Následně navazuje i podkapitola hranice exkludovaných lokalit. Teoretická část této práce také vymezuje termín mediální diskurs, zabývá se pojmem média, konkrétně zpravodajským portálem iDnes.cz a romskou menšinou a problémem sociálního vyloučení v mediálním diskursu.

Cílem diplomové práce je identifikace obrazu exkludovaných lokalit v mediálním diskursu. S ohledem na cíl diplomové práce byly stanoveny tři výzkumné otázky. 1. Jak upoutává pozornost zpravodajský portál iDnes.cz v titulcích na články o exkludovaných lokalitách? 2. Jak jsou exkludované lokality prezentovány v průběhu roku zpravodajským portálem iDnes.cz? 3. Jaké jsou tendence zpravodajství na portálu iDnes.cz v porovnání ročních období?

Pro získání potřebných výsledků výzkumu byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, konkrétně analýza dokumentů. Výzkumný soubor tvořilo 99 internetových článků získaných ze zpravodajského portálu iDnes.cz, a to od ledna do prosince roku 2013, po zadání klíčových slov ghetto a vyloučená lokalita. Následně byl rok 2013 rozdělen na čtyři období a na základě takového rozdělení bylo sledováno, jak v daném ročním období zpravodajský portál iDnes.cz prezentuje exkludované lokality a jaká témata jsou probírána. Pro zpracování byla použita kvalitativní analýza mediálního diskursu za pomoci programu TextStat.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že mezi nejčastěji užívanými slovy v titulcích článků, které se týkaly exkludovaných lokalit, patřily příbuzná slova od substantiva ghetto, Rom, Máj, sídliště, policie, Budějovice, byt, centrum, ubytovna, Předlice, školák, problém, Přednádraží, starosta, sociálka a asistent. V titulcích zpravodajského portálu iDnes.cz v roce 2013 se tato slova vzájemně prolínala, velmi častý byl mediální diskurs o českobudějovickém sídlišti Máj. Veškeré exkludované lokality byly v titulcích článků zpravodajského portálu nazývány ghettem, a tato ghetta byla nejčastěji spojována s Romy, policií, problémy, se sociálkou a romskými asistenty. Ghetta byla popisována jako přibývajícím ghetta, či rychle rostoucí ghetta. S tím úzce souvisí titulky, kde se píše, že se lidé bojí vznikajících ghet, lidé mají strach nebo si zoufají. V letním období, kdy probíhaly protiromské demonstrace na sídlišti Máj v Českých Budějovicích, se v titulcích zpravodajského portálu objevovaly i názvy Máj, sídliště a Budějovice. Z výsledků výzkumu také vyplývá, že nejvíce článků, které se týkaly exkludovaných lokalit, bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno v letním období, tedy v červenci, srpnu a září. Naopak nejméně článků o exkludovaných

lokalitách napsal zpravodajský portál iDnes.cz v roce 2013 v zimním období, tedy v lednu, únoru a březnu.

Dále se ve výsledcích výzkumu podrobněji zabývám jednotlivými obdobími, kdy definuji výsledky podrobněji zpracované v tabulkách a zabývám se i příčinami, proč se v jakém období psalo o určitých tématech.

Abstract

Topic: Excluded Localities in Media Discourse

This diploma thesis is focused on identifying the image of excluded localities in media discourse. During the recent few years, the media have been forming the views of the majority population of the Roma minority, while the concept of social exclusion in the Czech Republic has been used most often in relation to the localities inhabited mostly by the members of the Roma minority. Excluded localities have become a very hot topic in the media and the media have been presenting excluded localities as problematic in terms of unemployment, poverty, maximum use of social welfare by their inhabitants, housing problems, crime, organized crime, disorder and problems with school attendance of the children.

The introduction to the theoretical part of this thesis deals with the concept of social exclusion and the theoretical bases of social exclusion, with the development from poverty to social exclusion since the 1980s. Additionally, it describes the dimensions of social exclusion when three paradigms describe the multidimensional importance of social exclusion: the paradigms of solidarity, specialization and monopoly. The theoretical part devotes some space to the reasons and manifestations of social exclusion; it also lists three basic dimensions of social exclusion: the economic, political and social dimensions. The theoretical part of the thesis is further supplemented by the discourse of social exclusion in which three different ways of understanding social exclusion are distinguished. These ways are identified as redistributive discourse, moral-cultural discourse and socially integrative discourse. One chapter of the theoretical part deals with the components of social exclusion, as socially excluded localities can be defined as localities spatially, socially, economically, culturally and symbolically isolated. It is followed up by a subsection about the boundaries of excluded localities. The theoretical part of this thesis defines the term of media

discourse; it deals with the concept of media, specifically with the iDnes.cz news portal and the Roma minority and the issue of social exclusion in media discourse.

The objective of the thesis is to identify the image of excluded localities in media discourse. With regard to the objective of the thesis, three research questions have been formulated: 1. What methods does the iDnes.cz news portal use to attract attention, in the headlines, to articles about excluded localities? 2. In what ways are excluded localities presented by the iDnes.cz news portal during a year? 3. What are the trends of news coverage by the iDnes.cz news portal in the comparison of defined periods?

To obtain the necessary research results, the method of qualitative research, mainly the document analysis, has been chosen. The research package consisted of 99 web articles obtained from the iDnes.cz news portal from January to December 2013 after entering key words ghetto and the excluded locality. Subsequently, the year of 2013 was divided into four periods and, based on such division; it was observed in each of the periods in what ways the iDnes.cz news portal presented excluded localities and what topics are discussed. Qualitative analysis of media discourse, using the TextStat program, was used to process the data.

The research results show that the most frequent words used in the headlines of articles that were related to excluded localities were words derived from nouns ghetto, Roma person, Máj housing estate, housing estate, police, Budějovice, flat, centre, lodging house, Předlice, schoolchild, problem, Přednádraží, mayor, social security services, and assistant. In 2013, these words mutually intertwined in the headlines of the iDnes.cz news portal; the media discourse was very often about the Máj housing estate in České Budějovice. All the excluded localities were called ghettos in the headlines of articles of the news portal and these ghettos were most commonly associated with the Roma people, with the police, with problems, with social services and with Roma assistants. Ghettos were described as increasing ghettos or rapidly growing ghettos. This is related closely to the headlines where it is said that people are afraid of emerging ghettos, people are scared or desperate. In the summer, when anti-Roma demonstrations took place at the Máj housing estate in České Budějovice, the headlines of the news portal also showed the names of Máj, housing estate and Budějovice. The research

results also show that the most articles, which referred to excluded localities, were published on the iDnes.cz news portal in the summer, i.e. in July, August and September. On the other hand, the fewest articles about excluded localities were written by the iDnes.cz news portal in the winter of 2013, i.e. in January, February and March.

Furthermore, the results of research deal in detail with each season of the year – the results are defined in more detail in tables and the causes of why certain topics were written about in each season of the year are discussed.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 19. 5. 2014

.....

Bc. Gabriela Břečková

Poděkování

Děkuji PhDr. Bc. Aleně Kajanové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a podněty, za věnovaný čas a trpělivost, které mi věnovala při konzultacích s touto diplomovou prací.

Obsah

Úvod	12
1 Teoretická východiska	14
1.1 Sociální exkluze	14
1.1.1 Teoretická východiska sociální exkluze	16
1.1.2 Dimenze sociální exkluze	19
1.1.3 Diskurs sociální exkluze	28
1.2 Složky sociální exkluze	29
1.2.1 Hranice exkludovaných lokalit	35
1.3 Mediální diskurs	37
1.3.1 Vymezení pojmu diskurs	37
1.3.2 Pojem média	37
1.3.3 Zpravodajský portál iDNES.cz	39
1.3.4 Romská menšina a problém sociálního vyloučení v mediálním diskursu	39
2 Cíl práce a výzkumné otázky	43
2.1 Cíl práce	43
2.2 Výzkumné otázky	43
3 Metodika	44
3.1 Použitá metodika	44
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	44
4 Výsledky	47
4.1 Titulky mediálních diskursů zpravodajského portálu iDnes.cz	47
4.2 Exkludované lokality v mediálním diskursu zpravodajského portálu iDnes.cz v roce 2013	54
4.2.1 Exkludované lokality v mediálním diskursu v období leden až březen 2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz	55
4.2.2 Exkludované lokality v mediálním diskursu v období duben až červen 2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz	58

4.2.3	<i>Exkludované lokality v mediálním diskursu v období červenec až září</i>	
	<i>2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz .....</i>	<i>61</i>
4.2.4	<i>Exkludované lokality v mediálním diskursu v období říjen až prosinec</i>	
	<i>2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz .....</i>	<i>64</i>
5	Diskuse	68
6	Závěr	78
7	Seznam použitých zdrojů.....	83
8	Klíčová slova	89

Úvod

Jako téma mé diplomové práce jsem si vybrala Exkludované lokality v mediálním diskursu. Toto téma jsem zvolila v návaznosti na bakalářskou práci, ve které jsem se zabývala Podporou romských žáků středních škol. V rámci výzkumu jsem si uvědomila, že posledních několik let formují média, zejména novinové a internetové články i televize pohled majoritní společnosti na romskou minoritu. Média utváří pohled většinové společnosti tak, že hovoří o romské menšině jako o nepřizpůsobivých a sociálně vyloučených obyvatelích. Obvyklou představou člověka, který osobně nezná žádného příslušníka romské menšiny, je obraz lenivé osoby, která nepracuje, žije jen ze sociálních dávek a z dávek státní sociální podpory, zejména z přídatků na děti, a to v sociálně exkludované lokalitě.

V České republice je konceptu sociální exkluze užíváno nejčastěji ve vztahu k lokalitám obývaným převážně příslušníky romské menšiny. Exkludované lokality se staly v médiích velmi diskutovaným tématem a média předkládají exkludované lokality jako problematické, ať již z hlediska nezaměstnanosti, chudoby, maximálního využití sociálních dávek jejími obyvateli, problémy s bydlením, kriminalitou, organizovaným zločinem, nepořádkem, problémy se školní docházkou dětí. Obyvatelé exkludovaných lokalit jsou stigmatizováni bez ohledu na jejich charakterové vlastnosti, schopnosti a dovednosti.¹

Lidé žijící na okraji společnosti se přizpůsobují podmínkám sociální exkluze a osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti. Podstatná část obyvatel České republiky se nesprávně domnívá, že v případě sociální exkluze se jedná primárně o problém etnický, nikoliv sociální. Zjednodušeně řečeno, důvodem chudoby a sociální exkluze části romské populace není její sociální situace, ale etnický původ. Přitom v současné době je již zřejmé, že ne

---

¹ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>

všichni příslušníci romské menšiny v České republice žijí v prostředí sociální exkluze a ne každý, kdo se v podmínkách sociálního vyloučení nalézá, je příslušníkem romské menšiny.²

V diplomové práci jsem se rozhodla identifikovat obraz exkludovaných lokalit v mediálním diskursu. Zajímalo mne, jak média prezentují exkludované lokality. V teoretické části diplomové práce jsem popsala teoretická východiska, dimenze a složky sociální exkluze a hranice exkludovaných lokalit. Dále jsem se věnovala diskursu sociální exkluze a médiím, konkrétně internetovému portálu iDnes.cz. Jako metodu výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkum, diskursivní analýzu webových stránek internetového portálu iDnes.cz.

---

² ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>

1 Teoretická východiska

1.1 Sociální exkluze

Termín sociální exkluze označuje situaci, kdy člověk, rodina, domácnost, společenství nebo celá subpopulace jsou vyloučeni z určitých sociálních vztahů, interakcí a z provozu sociálních institucí, které jsou přístupné většině společnosti.³ Příručka pro sociální integraci z roku 2009⁴ označuje za sociálně exkludované ty občany, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám, jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně exkludovanou lokalitu. Sociální exkluzi lze jednoduše popsat jako vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit a to v důsledku nepříznivé sociální situace.⁵

V souvislosti se sociální exkluzí užíváme pro urbanistický útvar, tedy dům, ulici, či městskou čtvrť název lokalita.⁶ Jako krajně nevhodné se jeví označování sociálně exkludovaných a sociální exkluzí ohrožených především romských lokalit pojmem „ghetto“.⁷

„Obecně se předpokládá, že chudí a sociálně vyloučení žijí na jednom izolovaném místě, přičemž jsou navíc označeni odlišným fyzickým vzezřením jako příslušníci nějaké „menšinové skupiny“, jejich problémy tím narůstají a pro společnost jako celek

---

³ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 11-69. ISBN 80-86898-76-8.

⁴ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>

⁵ ČESKO. § 3 písm. f) zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

⁶ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 11-69. ISBN 80-86898-76-8.

⁷ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romských_lokalit.pdf

se tím situace konzervuje a stává se ještě hůře řešitelnou, nebo spíše méně ovlivnitelnou.“⁸ Do problému sociální exkluze se dostává významná část příslušníků romské menšiny, v souvislosti s dlouhodobou nezaměstnaností, závislostí na dávkách státní sociální podpory a sociální péče, v souvislosti s chybějícími dovednostmi, které současná společnost považuje za důležité. Přesto tito lidé nežijí jen ve vymezených enklávách.⁹

Sociální exkluze polarizuje společnost a je vnímána jako selhání demokratického systému zajišťujícího občanskou integraci, selhání pracovního trhu, který zajišťuje ekonomickou integraci a selhání sociálního státu, či selhání rodiny a komunity.¹⁰

Petr Mareš¹¹ nevyklučuje ohrožení sociální koheze v České republice kvůli napětí mezi příslušníky etnických menšin a jiných minorit a subkultur. Poukazuje na lpění české populace na homogenitě, kdy nejprve z horizontu její každodennosti zmizeli Židé, poté Němci a nakonec i Slováci. Tím je česká populace ochuzena o obohacující zkušenost danou prolínáním se s jinými kulturami. Petr Mareš také konstatuje¹², že není důvod očekávat, že by nás v blízké budoucnosti minuly migrační proudy a emancipační snahy usedlých osob z jiných kulturních okruhů. A jelikož nejsme připraveni ani na ty nejjednodušší aktivity, které by se týkaly jejich integrace do společnosti, můžeme v blízké budoucnosti očekávat značné sociální problémy.

---

⁸ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 13. ISBN 80-86898-76-8.2.

⁹ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 22. ISBN 80-86898-76-8.2.

¹⁰ MAREŠ, Petr. Sociální exkluze, sociální inkluze a sociální koheze: diskurs a realita. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, s. 20. ISBN 80-210-4225-7.

¹¹ MAREŠ, Petr. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004, s. 17. Rubikon (Masarykova univerzita), sv. 9. ISBN 80-862-5119-5.

¹² MAREŠ, Petr. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004, s. 18. Rubikon (Masarykova univerzita), sv. 9. ISBN 80-862-5119-5.

1.1.1 Teoretická východiska sociální exkluze

Pojem sociální exkluze se začal používat v 80. a 90. letech minulého století především proto, aby zastoupil termín chudoba.¹³ Zatímco ještě v 80. letech 20. století byl v Evropě zájem sociální politiky soustředěn na eliminaci chudoby, v polovině 90. let se zájem přesunul na problematiku sociální exkluze jedinců nebo celých skupin z hlavního proudu života společnosti. Následně se zájmem sociální politiky stala problematika sociálního začleňování.¹⁴

Jana Žížková¹⁵ vyslovuje hypotézu, že chudoba je jev, který bude naši civilizaci provázet neustále. Podle jejího názoru je chudoba ve vyspělém světě relativní. Poukazuje na alarmující chudobu v rozvojových zemích a na řadu aktivit, které jsou zaměřeny na zmírňování chudoby a sociální exkluzi iniciované UNESCO či Radou Evropy. Petr Mareš uvádí¹⁶, že se v posledních letech vžila záměna pojmu chudoba za pojem sociální exkluze. Pojem sociální exkluze se dostal do preambule Sociální charty Evropského společenství v roce 1989, kde je přímo uvedeno, že je třeba bojovat proti sociální exkluzi. Dle Petra Mareše¹⁷ má sociální exkluze často charakter sociální izolace a nebývá považována za důsledek osobního selhání, ale jako důsledek selhání demokratického a legislativního systému, nebo trhu práce či jako důsledek selhání sociálního státu, případně rodiny a pospolitostního systému.

Zatímco chudoba vzniká v důsledku vertikálních, třídních nerovností, sociální exkluze je důsledkem horizontálních nerovností. Vertikální nerovnost rozděluje společnost na ty, kteří jsou nahoře a na ty, kteří jsou dole. Naproti tomu sociální exkluze

---

¹³ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 13. ISBN 80-86898-76-8.2.

¹⁴ KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Chudoba, sociální vyloučení a Evropský proces sociálního začleňování. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 137, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

¹⁵ ŽÍŽKOVÁ, Jana. Chudoba a problém chudoby v české společnosti. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 118, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

¹⁶ MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. Základy sociologie ; sv. 6. ISBN 80-85850-61-3.

¹⁷ tamtéž

jako disproporce horizontální rozděluje společnost na ty, kteří jsou uvnitř, a na ty, kteří jsou vně společnosti.¹⁸ Magdalena Kotýnková¹⁹ poukazuje na to, že horizontální nerovnosti ohrožují existenci společnosti stejně, nebo i více, než ji dříve ohrožovaly nerovnosti vertikální. Tyto horizontální nerovnosti oddělují celé skupiny obyvatelstva od hlavního proudu života společnosti, čímž může být podlomena sociální soudržnost ve společnosti. Postupně již nejde o rozdělení společnosti na ty, kteří jsou nahoře a dole, ale spíše o rozdělení na ty, kteří jsou uvnitř a vně společnosti. Jedním z důležitých důvodů nebýt uvnitř stále zůstává ve většině případů být dole. Magdalena Kotýnková²⁰ však uvádí, že zdaleka to již není jediný důvod sociální exkluze.

Petr Mareš²¹ sděluje, že přesun od pojmu chudoba k pojmu exkluze není jen záměna pojmů, ale že se jedná o záměnu předmětu zájmu. V současné době to spíše představuje přesun pozornosti od rovnosti ke spravedlnosti a k právům. Přesun pozornosti od vertikálních nerovností, socioekonomického statusu, příslušnosti k určité sociální třídě k horizontálním nerovnostem, které jsou založeny na věku, etnicitě či náboženství patří:

- zkomplikování integračních procesů v rámci Evropské unie přijetím nových členů
- odmítnutí asimilace imigrantů
- rostoucí vliv normativní představy harmonického vývoje evropské společnosti

---

¹⁸ KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Chudoba, sociální vyloučení a Evropský proces sociálního začleňování. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 149, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

¹⁹ tamtéž

²⁰ KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Chudoba, sociální vyloučení a Evropský proces sociálního začleňování. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 137, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

²¹ MAREŠ, Petr. Sociální exkluze, sociální inkluze a sociální koheze: diskurs a realita. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, s. 19. ISBN 80-210-4225-7.

Dále Petr Mareš²² uvádí, že s procesem sociální exkluze se v různých formách setkáváme snad ve všech historických společnostech, stejně tak s exkludovanými jedinci, sociálními kategoriemi i kolektivitami. Petr Mareš cituje Rooma²³ a hovoří o přechodu od konceptu chudoby ke konceptu sociální exkluze a to v důsledku zachycení nových rysů rostoucí chudoby v 80. letech minulého století. Hovoří o jejím setrvání v čase, prostorové koncentraci, marginalizaci, patologickém jednání, vzdorování normám hlavního proudu společnosti, o závislosti na sociálním státu či rozpadu tradičních sociálních institucí, kterou je například rodina. V této souvislosti se Petr Mareš²⁴ zamýšlí nad tím, zda expanze sociální exkluze, sociální inkluze a sociální koheze odráží skutečně nové společenské jevy, či jen jde o nový pohled na staré věci.

Diskurs sociální politiky Evropské unie byl v 80. letech soustředěn kolem konceptu chudoby, v 90. letech přešel k boji proti sociální exkluzi a posléze začal usilovat o sociální inkluzi. V současné době dokumenty Evropské unie hovoří o politice, jejímž cílem je sociální koheze, tedy inkluzivní, plně integrovaná, neboli kohezivní společnost.²⁵

Ladislav Toušek²⁶ vysvětluje samotný vznik či označení termínu sociální exkluze. Mimo jiné uvádí, že v 60. a 70. letech minulého století se lidé žijící ve Francii v chudobě označovali jako *lex exclus*. A zatímco v 70. letech minulého století se termín sociální exkluze používal v souvislosti s ekonomickou exkluzí, v 80. letech minulého století se termín spojoval s nezaměstnaností, rozpadem rodin, sociální izolací určitých

---

²² MAREŠ, Petr. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis* [online]. 2000, roč. 2000, č. 36 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf

²³ MAREŠ, Petr. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis* [online]. 2000, roč. 2000, č. 36 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf

²⁴ MAREŠ, Petr. Sociální exkluze, sociální inkluze a sociální koheze: diskurs a realita. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, s. 16. ISBN 80-210-4225-7.

²⁵ tamtéž

²⁶ TOUŠEK, Ladislav. Kultura chudoby, underclass a sociální vyloučení. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 308. ISBN 80-86898-76-8.2.

skupin obyvatelstva, nebo i erozí třídní solidarity. V tomto případě lze hovořit o „francouzské tradici“ konceptu sociální exkluze.²⁷ Z Francie se tento koncept sociální exkluze rozšířil velmi rychle do celé kontinentální Evropy a Velké Británie, kde do té doby převažoval koncept chudoby.

1.1.2 Dimenze sociální exkluze

Petr Mareš²⁸ předkládá ve své knize slova Silvera, který vysvětluje multidimenzionální význam sociálního vyloučení. Popisuje tři paradigmat: paradigma solidarity, specializace a monopolu. První zmíněné, paradigma solidarity, hovoří o exkluzi jako anomické situaci, která ohrožuje sociální soudržnost a jejím protipólem je integrace. Exkluze jako důsledek specializace, spolupráce, diskriminace a soutěžení rozvíjí druhé paradigma, paradigma specializace. V tomto případě je protikladem ochrana práv jednotlivců. U paradigmatu monopolu je exkluze důsledkem formování monopolu určitých skupin na zdroje moci a vlivu.

Rada Evropy²⁹ definuje chudobu a sociální exkluzi jako stav, kdy jedinec nebo skupina lidí neparticipuje plně na ekonomickém a sociálním životě společnosti, anebo když jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životního standardu, který je považován ve společnosti, v níž žijí, za přijatelný. To znamená, že často nemají přístup k základním právům. Tato definice obsahuje vyloučení z ekonomického života společnosti v důsledku nedostatečných příjmů, i vyloučení ze sociálního života společnosti v důsledku nedostatečného přístupu ke zdrojům, které jsou

---

²⁷ TOUŠEK, Ladislav. Kultura chudoby, underclass a sociální vyloučení. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 309. ISBN 80-86898-76-8.2.

²⁸ MAREŠ, Petr. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis* [online]. 2000, roč. 2000, č. 36 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf

²⁹ KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Chudoba, sociální vyloučení a Evropský proces sociálního začleňování. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 138, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

ve společnosti k dispozici. Za zdroje společnosti považujeme trh práce, vzdělávání, bydlení, zdravotní péči a sociální ochranu.

Analýzy zaměřené na příčiny chudoby a sociální exkluzi v 90. letech minulého století poukazují na strukturální změny evropských společností, které provázejí sociálně-ekonomický vývoj.³⁰ Významné strukturální změny přinášejí zavádění nových technologií a vytváření společnosti založené na znalostech. Tím dochází k znevýhodnění osob, které nemají dostatečný přístup k informačním technologiím a odpovídajícímu vzdělání. Zvyšuje se poptávka po kvalifikovaných pracovních silách, které mají nové znalosti a dovednosti a postupně vznikají bariéry pro ty, kteří nejsou schopni přizpůsobit se změnám poptávky na trhu práce. Mezi nejzávažnější rizikové faktory strukturálních změn patří dlouhodobá nezaměstnanost, dlouhodobě nízký příjem, nízká kvalita vzdělání. Dlouhodobě nezaměstnaní ztrácí kvalifikaci, pracovní návyky, sebedůvěru a sebeúctu a tím jsou ohroženi zvýšeným rizikem sociální izolace.

Proces sociální exkluze je v Dobré praxi – manuálu pro obce³¹ představen jako důsledek chudoby, tedy nízkých příjmů, které jsou také spojeny s nízkým vzděláním či špatnými životními podmínkami. Sociální exkluze se kromě dlouhodobé nezaměstnanosti, závislosti na sociálních dávkách, životem v prostorově vyloučených lokalitách a špatným zdravotním stavem potýká s diskriminací obecně a s diskriminací na trhu práce, selháváním mechanismů inkluze a integrace.

Dalším problémem procesu sociální exkluze je stigmatizace, jež je v podmínkách České republiky v současnosti naprosto převažujícím vnějším zdrojem sociální exkluze.³²

V 90. letech minulého století vzrůstal tlak na odchod ekonomicky nejchudšího obyvatelstva z městských bytů. Tito ekonomicky slabší obyvatelé se stěhovali na

---

³⁰ KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Chudoba, sociální vyloučení a Evropský proces sociálního začleňování. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 138, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

³¹ VESELÁ, Michaela, et al. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení: Manuál pro obce*. Praha, 2009. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/soc-vyloucení-dobra-praxe-reseni-pdf.aspx>

³² MAREŠ, Petr. Sociální exkluze, sociální inkluze a sociální koheze: diskurs a realita. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, s. 20. ISBN 80-210-4225-7.

periférie měst, měnili standardní bydlení za bydlení substandardní.³³ V oblasti bydlení byl transformační proces spojený zejména s gentrifikací historických center měst, neboli s vytěsňováním sociálně slabých z těchto oblastí, jejich následnou renovací a přeměnou na rezidence obyvatel vyšších příjmových vrstev a na sídla firem.³⁴ Výsledkem gentrifikace byly vzájemně se ovlivňující demografické, sociální a ekonomické změny tohoto území. Měnila se skladba jeho obyvatel, občanská vybavenost, síť obchodů a nákupních středisek, jež byla určena pro nové obyvatele s vyššími příjmy a vyšším vzděláním, jinými slovy pro jiný typ obyvatel než dosud.³⁵ V těchto letech byla bytová politika naprosto nepřipravena na alternativy dalšího vývoje.³⁶ Byl zrušen dosavadní přidělový systém hospodaření s byty, došlo k privatizaci bytového fondu a restituci bytových domů. V 90. letech minulého století byla provedena první deregulace nájemného, byla určena výše nájemného v souvislosti s čtverečními metry bytu. Objevuje se nebezpečí sociální segregace v segmentu sociálního bydlení a vzniku ghatt nejslabších domácností.³⁷ Velká část exkludovaných lokalit totiž vznikla v místech, která byla z různých důvodů považována z hlediska bydlení za nepříliš atraktivní, tedy tam, kde by chtěl jen málokdo dobrovolně bydlet. Některé z dnešních sociálně vyloučených romských lokalit vznikly v místech, kde žilo větší množství příslušníků romské menšiny již před rokem 1989. Naprostá většina lokalit však vznikla až v průběhu 90. let minulého století v důsledku postkomunistické transformace.³⁸

---

³³ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 28. ISBN 80-86898-76-8.2.

³⁴ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti.* Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romskych_lokalit.pdf

³⁵ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni.* Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

³⁶ POLÁKOVÁ, Olga. Bytová politika. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika.* 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 411, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

³⁷ POLÁKOVÁ, Olga. Bytová politika. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika.* 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 410, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

³⁸ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti.* Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romskych_lokalit.pdf

Štěpán Moravec³⁹ uvádí, že to, s jakými byty obec disponuje a to, jak byty přiděluje, významně ovlivňuje vznik a vývoj sociálně exkludovaných lokalit. Některé sociálně exkludované lokality vznikly bez přispění samosprávy, neboť došlo k sestěhování domácností s nižšími příjmy do oblastí, kde jim bylo nabídnuté nižší nájemné nebo se romské domácnosti sestěhovali ke svým příbuzným. Přičemž sestěhování domácností s nejnižšími příjmy nepřímo podporuje vznik exkludovaných lokalit. Štěpán Moravec⁴⁰ tuto situaci označuje za zhoubnou, tyto enklávy jsou označovány jako místa pro neplatiče a nepřizpůsobivé. Toto prostředí často z lidí neplatiče a nepřizpůsobivé dělá, jelikož bydlení v těchto místech může být dražší než v normálním bytě. Do normálního bytu se romská rodina často nedostane, a to jednak proto, že s nimi pronajímatel smlouvu neuzavře, anebo proto, že nemohou zaplatit kauci za byt. Tím jsou příslušníci romské menšiny na trhu s byty diskriminováni. A přestože jsou na jedno místo nastěhováni lidé nelojální k právnímu řádu, bezohlední k sousedům a nedbalí k povinnostem s lidmi, kteří ani právní či jiné sociální normy neporušují, je nahlíženo na všechny obyvatele jako na homogenní masu problematických.⁴¹

Lidé žijící na okraji společnosti se přizpůsobují podmínkám sociální exkluze, osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti, a jsou tudíž většinovou společností odmítány a odsuzovány. Tyto návyky však sociálně exkludovaným jedincům znemožňují být úspěšní ve většinové společnosti, být schopni pravidelně chodit do práce, splácet dluhy, dobře hospodařit s penězi, což je znovu uzavírá v pasti sociální exkluze.

Vyššímu riziku chudoby a sociální exkluze jsou také vystaveni příslušníci etnických menšin, přistěhovalci, děti žijící v ohrožených rodinách, lidé žijící ve

---

³⁹ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 29. ISBN 80-86898-76-8.2.

⁴⁰ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 30. ISBN 80-86898-76-8.2.

⁴¹ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 31. ISBN 80-86898-76-8.2.

znevýhodněných oblastech s vysokou nezaměstnaností.⁴² Ivana Šimíková také uvádí⁴³, že příslušnost k etnické skupině, ať již objektivně fungující, subjektivně konstruované či konstruované zvnějšku je na úrovni praxe sociální politiky i na úrovni teorie a výzkumu sociálních věd vnímána jako výrazný rizikový faktor. Etnické menšiny a přistěhovalci mají zhoršený přístup k základním zdrojům ve společnosti, tedy k bydlení a k trhu práce. Všechna rizika se často kumulují, čímž se jejich negativní vliv znásobuje. Rizika se také často přenášejí mezi generacemi. Sociálně exkludovaní lidé obvykle nestojí před jedním problémem, ale před jejich komplexem, přičemž mnohý z nich by i jednotlivě ohrožoval normální fungování člověka ve společnosti. S postupným propadem na dno přestává být zřejmé, co je původním důvodem propadu a co jeho následkem. Také není vždy možné odlišit pomyslný začátek a konec procesu sociální exkluze. V této souvislosti se hovoří o bludném kruhu sociální exkluze, kdy proces se může zmírňovat, ale také prohlubovat.⁴⁴

---

⁴² KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Chudoba, sociální vyloučení a Evropský proces sociálního začleňování. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 139, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

⁴³ ŠIMÍKOVÁ, Ivana. Konceptualizace výzkumu. In ŠIMÍKOVÁ, Ivana a Imrich VAŠEČKA. *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. Vyd. 1. Brno : Barrister & Principal, 2004. ISBN: 80-7364-009-0.

⁴⁴ ŠIMÍKOVÁ, Ivana. Konceptualizace výzkumu. In ŠIMÍKOVÁ, Ivana a Imrich VAŠEČKA. *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. Vyd. 1. Brno : Barrister & Principal, 2004. ISBN: 80-7364-009-0.

Agentura pro sociální začleňování⁴⁵ jako důvody možného propadu na dno, tedy sociální exkluzi uvádí:

- dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, znevýhodnění či diskriminace v přístupu na trh práce. Helena Bartáková dokládá analýzy⁴⁶, ve kterých jsou ve většině srovnávaných zemí ženy s dětmi na trhu práce znevýhodněné oproti mužům a oproti ženám bez dětí. Rodičovství tedy představuje zátěž pro působení na pracovním trhu, a to především pro ženy.
- dluhy, závislost na lichvářích, neschopnost hospodařit s penězi
- problémy s bydlením, život na ubytovně, či v segregaci
- špatné právní povědomí, neschopnost porozumět vlastním právům a povinnostem
- kriminogenní prostředí, zvýšené riziko být pachatelem či obětí trestné činnosti
- apatie z dlouhodobého života v chudobě a z opakovaných nezdarů
- špatné vzdělání, kvalifikace, snížené sebevědomí.
- špatný zdravotní stav, nevyhovující hygienické podmínky
- nízká podpora vzdělávání dětí, neposílání dětí do školy, neadekvátní podmínky pro vzdělávání dětí⁴⁷

Soužití sociálně exkludovaných bývá někdy na první pohled problematické. Návyky získané adaptací na život v sociální exkluzi pak ale těmto lidem znemožňují být úspěšní ve většinové společnosti. To je znovu a znovu uzavírá v pasti sociálního vyloučení. Z této pasti se lidé nedokážou dostat bez cizí pomoci. V Příručce pro sociální

---

⁴⁵ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>

⁴⁶ BARTÁKOVÁ, Helena. Postavení žen na trhu práce v České republice a v dalších zemích Evropské unie. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Vyd. 1. Brno : Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006. ISBN 80-7326-104-9.

⁴⁷ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>

integraci⁴⁸ se dále dozvíme, že specifickou roli v sociální exkluzi hraje etnicita, zejména etnicita přisouzená. Podstatná část obyvatel se nesprávně domnívá, že v případě sociální exkluze se jedná primárně o problém etnický, nikoliv sociální. Přitom v současné době je již zřejmé, že ne všichni příslušníci romské menšiny v České republice žijí v prostředí sociální exkluze a ne každý, kdo se v podmínkách sociální exkluze nalézá, je Rom. S tím souvisí i pohled veřejnosti či úřadů na obyvatele sociálně exkludovaných enkláv. Ne vždy se jedná o sociálně exkludované, ale pouze o spojení čistě náhodné, nahodilé, spojení jen místem bydliště.⁴⁹

Sociální exkluze je často spojena a projevuje se zejména⁵⁰:

- prostorovým vyloučením, kdy jedinci a skupiny postižené sociální exkluzí často žijí v uzavřených, nebo izolovaných lokalitách s nízkou úrovní bydlení a nedostatečnou občanskou vybaveností
- symbolickou exkluzí spojenou se stigmatizací těchto jedinců či skupin
- nízkou mírou vzdělanosti a ztíženou možností tuto nevýhodu překonat
- ztíženým přístupem k legálním formám výdělečné činnosti, závislostí na sociálních dávkách a s tím spojenou materiální chudobou
- rizikovým životním stylem, špatnými hygienickými poměry a s nimi souvisejícím horším zdravotním stavem
- životními strategiemi orientovanými na přítomnost
- uzavřeným ekonomickým systémem vyznačujícím se častým zastavováním majetku a půjčováním peněz na vysoký úrok, tedy lichva a tzv. rychlé půjčky
- větším potenciálem výskytu sociálně patologických jevů, jako například alkoholismus, narkomanie, gamblerství a kriminality

---

⁴⁸ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>

⁴⁹ MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 21. ISBN 80-86898-76-8.2.

⁵⁰ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romskych_lokalit.pdf

- sníženou sociokulturní kompetencí, čímž rozumíme jazykovou bariérou, nezkušeností či neznalostí vlastních práv a povinností

Ivan Gabal⁵¹ hovoří o vysoké kriminalitě a delikvenci v exkludovaných lokalitách. Se sociální exkluzí souvisí zvýšený výskyt sociálně patologických jevů. Obyvatelé sociálně exkludovaných lokalit mají problémy s gamblerstvím, návykovými látkami, alkoholismem, záškoláctvím, domácím násilím a prostitucí. Dochází zde k narušování občanského soužití, vznikají dětské gangy. Tíživé životní situace zneužívají lichváři, kteří si z obtížné sociální situace obyvatel exkludovaných lokalit postupně vytvořili předmět výhodného podnikání. Významná část sociálních dávek, které směřují do exkludovaných lokalit, se přímo transformuje do příjmů lichvářů a do hazardních her a přístrojů. Významným byznysem se stalo provozování soukromých ubytoven, kam jsou distribuováni neplatiči.

Řada výzkumů poukazuje na to⁵², že sociální dávky neposkytují nezaměstnaným osobám potřebný základní životní standard a určitá část nezaměstnaných ani na tyto dávky nemá nárok.

O sociální exkluzi je možné hovořit i tehdy, vyskytuje-li se jen některý projev sociální exkluze.

Petr Mareš⁵³ poukazuje na řadu pokusů určit dimenze sociální exkluze. Dimenzialitu exkluze představuje spotřeba zboží a služeb na trhu, produkce v ekonomicky či sociálně ceněných aktivitách, zejména na placené práci, a také politická participace, politický vliv a sociální integrace neboli integrace v rodině a sociálních sítích. Velmi často se rozlišují jednoduše tři základní dimenze sociální exkluze, tedy dimenze ekonomická, politická a sociální.

---

⁵¹ GABAL, Ivana a Petr VÍŠEK. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*. Praha : 2010. Dostupné z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

⁵² HORA, Ondřej a Martin ŽÍŽLAVSKÝ. Na okraji trhu práce: vnímání vlastního postavení na trhu práce nezaměstnanými a marginalizovanými pracovníky. In SIROVÁTKA, Tomáš a Jiří WINKLER a Martin ŽÍŽLAVSKÝ. *Nejistoty na trhu práce*. Vyd. 1. Boskovice : Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2009. ISBN 978-80-7326-172-6

⁵³ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf

Ekonomická exkluze je zdrojem a na druhé straně i důsledkem chudoby a představuje exkluzi ze životního standardu a životních šancí obvyklých ve společnosti či dané kolektivitě. Jako základní forma sociální exkluze je dnes marginalizace na trhu práce. Tuto marginalizaci představuje nezaměstnanost a časté střídání placeného zaměstnání. Avšak dlouhodobá nezaměstnanost, nízký příjem a s ním spojená příjmová chudoba patří k formám ekonomického vyloučení. Sociální dimenzi charakterizuje rozbití tradiční domácnosti, rozpady manželství, bezdomovectví, kriminalita a také nechtěná těhotenství u nezletilých.⁵⁴

Politickou dimenzi představuje především upření občanských, politických, ale i základních lidských práv.⁵⁵

Mezi další indikátory určující exkludované můžeme počítat dimenzi komunitní⁵⁶, čímž rozumíme devastované prostředí a obydlí a nedostupnost služeb. Dimenze individuální, tedy nemoc, fyzický či mentální handicap, chybějící vzdělání a kvalifikace, ztráta sebevědomí a sebeúcty. O prostorové dimenzi hovoříme, jestliže dochází ke koncentraci exkludovaných do oblastí s kumulací rizikových faktorů, jako je kriminalita, do oblastí s nedostatečnou dopravní dostupností a infrastrukturou, do oblastí s nekvalitní občanskou vybaveností jako je zdravotnictví a školství. Petr Mareš⁵⁷ také uvádí dimenzi skupinovou, neboli koncentraci uvedených charakteristik exkluze v určitých konkrétních sociálních skupinách. Z tohoto je zřejmé, že se prolínají dimenze různé úrovně, vlastnosti osob s charakteristikami jejich životních prostředí a sociálními procesy.

---

⁵⁴ MAREŠ, Petr. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004, s. 19. Rubikon (Masarykova univerzita), sv. 9. ISBN 80-862-5119-5.

⁵⁵ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf

⁵⁶ MAREŠ, Petr. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004, s. 19. Rubikon (Masarykova univerzita), sv. 9. ISBN 80-862-5119-5.

⁵⁷ tamtéž

1.1.3 Diskurs sociální exkluze

Diskursy, které se rozvíjejí kolem konceptu sociální exkluze, určují i přístup mocenských center jako je státní správa a samospráva k exkludovaným osobám i kolektivitám. A to v přímých akcích, zejména v místech koncentrace vyloučených osob či domácností, anebo o programové cíle sociální politiky na celostátní, regionální či lokální úrovni.⁵⁸

Michal Vavřík⁵⁹ popisuje tři odlišné způsoby chápání sociální exkluze. Tyto tři způsoby označuje jako redistribuční diskurs, morálně-kulturní diskurs a sociálně integrativní diskurs.

První z nich, redistribuční diskurs znamená, že sociální exkluze je důsledkem nerovnoměrné distribuce zdrojů, které představují jak finanční prostředky, tak kontakty, či příležitosti. Jedinec v důsledku této nerovnoměrné distribuce přestává participovat na běžných aktivitách, přestává jezdit na dovolenou, nechodí do kin a divadel, nenavštěvuje školy. Postupně dochází k vyloučení jedince z většinové společnosti. V praxi odpovídá tomuto diskursu důraz na sociální politiku, tedy sociální podporu, poskytování veřejných služeb, dotací a grantů.

Druhý způsob, morálně-kulturní diskurs, znamená, že sociální exkluze v tomto případě souvisí s existencí určité kultury rezignací na zapojení do většinové společnosti. Tato rezignace se týká především práce a rodiny, s čímž souvisí hledání prostředků obživy jinak než placenou prací a také nezodpovědné rodičovské chování.⁶⁰ Exkludovaní jsou chápáni jako „underclass“ a základním mechanismem jejich začlenění

---

⁵⁸ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

⁵⁹ VAVŘÍK, Michal. Sociální exkluze a ideologie. In BARGEL, Miroslav a Pavel MÜHLPACHR. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 31. Sociopedie (Institut mezioborových studií). ISBN 978-808-7182-123.

⁶⁰ VAVŘÍK, Michal. Sociální exkluze a ideologie. In BARGEL, Miroslav a Pavel MÜHLPACHR. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 32. Sociopedie (Institut mezioborových studií). ISBN 978-808-7182-123.

je resocializace. Resocializace probíhá především intervencemi sociální práce a krizovými sociálními intervencemi, nebo represivními veřejnými politikami.⁶¹

Poslední způsob je sociálně integrativní diskurs. V tomto případě je sociální exkluze chápána jako vyloučení z trhu práce. Nezaměstnaný člověk je postupně prostorově izolován, jelikož je vyřazen z řady běžných aktivit. Tato exkluze je spojená s pocitem zbytečnosti nezaměstnaného, ztrátou jeho identity a nedostatek financí může vést až ke kriminálnímu chování. Jako mechanismus sociální inkluze zde funguje placené zaměstnání, případně různé komunitní strategie překonávání sociální izolace. Dále jsou to různé programy zvyšující zaměstnatelnost exkludovaných osob v případech, kdy jedince nelze začlenit na trhu.⁶²

1.2 Složky sociální exkluze

Exkludovanou lokalitu určují atributy jejího prostoru.⁶³ Těmto lokalitám se přisuzuje porušování lidských práv jejich obyvatel. Může to být chybějící zdroje pitné vody, špatná dopravní dostupnost, nevyhovující bytový fond, nedostatečná občanská vybavenost, nekvalitní životní prostředí nebo vysoká míra nezaměstnanosti v širším regionu. Současně exkludovanou lokalitu určují charakteristiky jejich obyvatel, které tvoří příjemci sociálních dávek, dlouhodobě nezaměstnaní či neplatiči nájemného.

Sociálně exkludované lokality lze definovat jako lokality prostorově izolované, sociálně, ekonomicky, kulturně a symbolicky izolované.⁶⁴

---

⁶¹ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

⁶² MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

⁶³ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf

⁶⁴ *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

Prostorově izolované exkludované lokality:

Sociální exkluze má i prostorový aspekt, neboť lidé i sociální skupiny jsou exkludováni nejen v sociálním, ale i fyzickém prostoru a jsou soustředováni do určitých lokalit či míst.⁶⁵ U prostorově izolované exkludované lokality může izolace nabývat forem úplného prostorového odloučení, stejně jako neprostupného sousedství v rámci obecní či městské zástavby.⁶⁶ Významná část lokalit je ve větší či menší míře prostorově vyloučená. To znamená, že se nacházejí mimo běžnou obytnou zástavbu na okraji obcí či měst, nebo i několik set metrů za hranicemi obce. Jindy leží v rámci vnitřního města, ale v částech, které jinak nejsou primárně určeny k bydlení. Mohou to být průmyslové zóny, nebo jsou od obytné zástavby nějak odděleny a toto oddělení může tvořit řeka či frekventovaná silnice.⁶⁷ Tyto hranice vnímají nejen ti co v exkludovaných lokalitách žijí, ale i ti, kteří žijí mimo ni.⁶⁸ Segregace však nemusí být jen nedobrovolná, jako je tomu v případě většiny obyvatel ghett, slumů nebo v případech jiných forem nedobrovolné segregace. Také se nemusí jednat o sociální vyloučení deprivovaných, ale může představovat dobrovolné sociální odloučení privilegovaných nebo odlišných, chtějících si uchovat vlastní kulturu, způsob života či náboženství, popřípadě těžit ze společně sdíleného sociálního a kulturního kapitálu, kterým zbytek společnosti nedisponuje. Prostorová segregace je obvykle dána působením strukturálních faktorů a nikoliv rozhodnutím obyvatel segregované oblasti. Většinou také není v silách těchto obyvatel změnit povahu prostoru, nebo tento prostor opustit.⁶⁹

Petr Mareš⁷⁰ prostorovou dimenzi sociální exkluze rozděluje na *koncentraci vyloučených* a na *vyloučení určitých území*. Koncentrace vyloučených se objevuje často

---

⁶⁵ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

⁶⁶ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

⁶⁷ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romskych_lokalit.pdf

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

⁷⁰ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf

v oblastech s kumulací rizikových vlivů, jako je kriminalita. V těchto oblastech nejsou odpovídající kvality života. Převažuje zde špatné životní prostředí, nedostatečná dopravní dostupnost a infrastruktura, nekvalitní občanská vybavenost včetně školství a zdravotnictví. Lidé, kteří jsou takto koncentrováni, jsou vázáni na nevýhodný lokální trh práce, vymykají se sociální kontrole a ztrácejí vzory jednání většinové společnosti.

Sociálně izolované exkludované lokality

Sociální exkluze určitých území v důsledku jejich charakteristik není osobní či kolektivní záležitostí, ale oběťmi této sociální exkluze jsou obyvatelé určitého území či komunity.

Vedle lokalit s extrémními formami sociální exkluze nacházíme i oblasti tzv. měkkého vyloučení, což jsou oblasti, o nichž v souvislosti se sociální exkluzí hovoříme s ohledem na jejich charakteristiky.⁷¹ Nejde ani tak o vyloučení jako spíše o znevýhodňování či marginalizaci jejich obyvatel, zejména špatnou dopravní dostupností, lokálním pracovním trhem s převisem nabídky pracovní síly nad poptávkou po ní.

V případě sociálně izolované exkludované lokality můžeme hovořit o společenských bariérách jak na úrovni občanů, tak i na úrovni institucí.⁷² Sociálně izolované lokality vznikají odmítnutím majoritní společnosti integrovat určité jedince či kolektivity. Může jít o marginalizované osoby, ale i o celé kolektivity, které majorita vědomě odmítá ať již na základě jejich kulturní, náboženské či jiné odlišnosti.⁷³

Sociální vyloučení v užším smyslu brání lidem sdílet určité sociální statusy či sociální instituce a participovat na sociálních, ekonomických, politických a kulturních systémech.⁷⁴

---

⁷¹ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf

⁷² *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

⁷³ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf

⁷⁴ tamtéž

Ekonomicky izolované exkludované lokality

V ekonomicky izolované exkludované lokalitě obyvatelé nejsou zapojeni do formální ekonomiky, ale do rozličných, spíše nelegálních ekonomických sítí.⁷⁵ Ekonomicky izolované lokality vznikají, pokud okolí odmítá určité jedince či kolektivity integrovat, a jejich tendence směřuje k vytváření uzavřených kulturně vymezených enkláv. Často se jedná o komunity, které jsou vymezeny nejen územně, ale také se ohraničují mnohdy i kulturně a jazykově.⁷⁶

Kulturně izolované exkludované lokality

U kulturně odlišné exkludované lokality se jedná jednak o odlišnosti v kultuře spojené s etnicitou a jednak o odlišnosti v pojetí kultury spojené se společenským postavením, chudobu, vzdělaností a ostrakizací⁷⁷

„Kulturní vyloučení je odepření práva jedince či kolektivity participovat na kultuře společnosti a sdílet její kulturní kapitál, vzdělanost i hodnoty.“⁷⁸

Symbolicky izolované exkludované lokality

Dalším typem jsou symbolicky exkludované lokality, které se projevují vytěsňením obyvatel exkludovaných lokalit, nejčastěji zástupců romské menšiny z účasti na veřejném životě na základě rozpoznatelných znaků, mezi něž se řadí barva pleti, oblečení, způsob chování a jednání.⁷⁹ O symbolickou exkluzi se jedná tehdy, kdy se hovoří o domu hrůzy, cikánské ulici, špatné adrese, nebo ghettu.⁸⁰

---

⁷⁵ *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

⁷⁶ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf

⁷⁷ *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

⁷⁸ MAREŠ, Petr. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis* [online]. 2000, roč. 2000, č. 36 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf

⁷⁹ *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

⁸⁰ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z:

V každé ze sociálně exkludovaných lokalit lze obvykle nalézt prvky všech uvedených podob izolace. Ovšem nepřítomnost či neznatelná přítomnost některé z nich nemusí nutně znamenat, že se nejedná o sociálně exkludovanou lokalitu.⁸¹ Na druhé straně určit exkludované lokality není jednoduché.⁸² Zaprvé, není jednoduché určit atributy, které lokalitu určují jako exkludovanou, respektive koncentrující sociálně exkludované jedince či skupiny. Také není jednoduché určit hranice lokalit. Hranice lokalit mohou být nepevné, pohyblivé, stejně jako neostré. A je třeba odlišit lokality a komunity, jelikož ne vždy lokalita sociálně exkludovaných představuje komunitu.

Romská sociálně vyloučená lokalita

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit⁸³ se zabývá dimenzemi sociální exkluze, především ztíženým přístupem ke kvalitnímu bydlení, ztíženým přístupem na trh práce a ztíženým přístupem ke vzdělání. Tyto dimenze konstituují sociální vyloučení obyvatel žijících v exkludovaných lokalitách.

Gabal⁸⁴ hovoří o sociálně exkludované romské lokalitě a označuje ji jako „prostor obývaný skupinou, jejíž členové se sami považují za Romy a/nebo jsou za Romy označováni svým okolím, a jsou sociálně vyloučeni.“ Přičemž k tomu, aby byla lokalita vnímána jako romská, přitom není vůbec nutné, aby zástupci romské menšiny v dané lokalitě tvořili statistickou většinu. Existují také sociálně exkludované lokality, v nichž je podíl romské menšiny malý, či kde tato menšina vůbec nežije.

Romskou exkludovanou lokalitu může na jedné straně představovat jednotlivý dům, ve kterém žije několik jednotlivců či rodin. Na druhé straně se může jednat o celou městskou čtvrť čítající několik stovek nebo dokonce tisíc obyvatel. Hranice této lokality mohou být jak symbolické, tak fyzické. Sociálně vyloučené romské lokality

---

http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf

⁸¹ *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf.

⁸² MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf.

⁸³ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf

⁸⁴ tamtéž

vznikají především v důsledku sestěhovávání se chudých romských rodin do lokalit s cenově dostupnějším bydlením, vytlačování romských rodin z lukrativních bytů a přidělování náhradního bydlení v lokalitách s často vysokým podílem romského obyvatelstva, řízeného sestěhovávání ze strany obcí, sestěhovávání neplatičů nájmu a obecně lidí považovaných za „nepřizpůsobivé“ či „problémové“ do ubytoven či holobytů.

Na rozdíl od Slovenské republiky je však v České republice situace poněkud odlišná, a to tím, že zde neexistují čistě romské venkovské osady bez základní infrastruktury a vybavenosti. To znamená bez pitné vody či kanalizace.⁸⁵ Mnozí příslušníci romské menšiny žijí plně integrováni do společnosti a „není možné klást rovnítko mezi pojmy „Rom“ a „sociálně vyloučený“.“⁸⁶

„Jako krajně nevhodné se nám dále jeví označování sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených (romských) lokalit pojmem „ghetto“.“⁸⁷

Fedor Gál v knize Kláry Samkové⁸⁸, ve které se zabývá psychologickými důvody sociálního vyloučení příslušníků romské menšiny, uvádí: „*Ghetta jsou, trochu přehnaně řečeno, dnešní verze koncentračních táborů. Obývají je odsouzení na doživotí. Myslím hlavně na ty nádherné děti, z kterých vyrostou další občané na okraji všeho, s návyky, které patří k životu na dně.*“

---

⁸⁵ MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf.

⁸⁶ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf

⁸⁷ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf

⁸⁸ SAMKOVÁ-VESELÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Vyd. 1. Praha: Blinks, 2011. 95 s. ISBN 978-80-87579-03-9.

1.2.1 Hranice exkludovaných lokalit

Důležité nejsou jen sociální procesy, které probíhají na exkludovaném území, struktura jeho obyvatel a jejich jednání, respektive jejich životní strategie a šance, ale i vztahy mezi jeho obyvateli a obyvateli širšího okolí, tedy majoritní společností. V tomto ohledu hrají významnou roli hranice obou prostorů. Tyto hranice mohou být stanoveny fyzicky nebo sociálně. A také bez ohledu na to, kdo tyto hranice vytyčuje. Nejen většinová společnost totiž staví mezi své a exkludované prostory pomyslné či zcela hmotné zdi. Dochází tak často k vymezení hranic mezi exkludovaným prostředím a jeho okolím a většinová společnost věnuje velké úsilí snaze udržet obyvatele za těmito hranicemi. Majoritní společnost často kontroluje tento prostor a jeho hranice. Prostor dobrovolně exkludovaných může být vymezen mnoha způsoby, od barevného řešení přes různé kontrolní mechanismy až po jeho vymezení výstražnými tabulemi. Také vyloučený prostor může být fyzicky ohraničen ploty, ale i železniční tratí, skládkou či nezastavěným prostorem.

Kromě fyzických hranic nalézáme sociální ohraničení. Například asociálními praktikami a strachem z nich, ale též praktikami, které nelze označit jako asociální, přesto jsou odlišné od praktik uvnitř širší společnosti. Z vnějšku může být vymezen různými formami sociální kontroly ze strany širší společnosti.

Separace či segregace může být legitimizována legislativně, ale i diskursivně či veřejným míněním, v tom případě hovoříme o stigmatizaci.

Obyvatelé exkludovaných lokalit vymezují hranice také symbolicky, například odpadky, demolováním obecního mobiliáře nebo svým jednáním k „cizincům“. Lidem, kteří se nemohou svobodně přemísťovat, nezbyvá, než se zkusit ve svém prostoru opevnit a udělat z něho své teritorium. Exkludovaní obyvatelé těchto lokalit uplatňují celou škálu jednání vůči těm, kdo na jejich teritorium vniknou jako nežádoucí cizinci, aby jim jejich pobyt zde znepříjemnili či znemožnili.⁸⁹

---

⁸⁹ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

Za závažnou hranici, či bariéru mezi exkludovanou lokalitou a ostatním obyvatelstvem je považována nízká společenská prestiž a přijatelnost zástupců romské menšiny, a také sociální distance, kterou k nim pociťují příslušníci majority. K tomu přispívá i informační pasivita státu a zkreslené vidění zástupců romské menšiny, které je vytvářeno médii. Česká společnost soužití se zástupci romské menšiny vnímá především jako problém přítomnosti etnicky odlišné populace v majoritním prostředí a veřejnost vnímá romské lokality především jako bezpečnostní riziko.

Přestože postoj velké části většinové společnosti k romským obyvatelům lokalit není pozitivní, většina společnosti je pozitivně naladěná zejména k opatřením zmírňujícím nerovné šance romských dětí při získávání vzdělání a vůči nástrojům usilujícím o návrat sociálně vyloučených na trh práce. Za zcela prioritní považuje česká společnost především dvě opatření – investice do vzdělání dětí a podpory jejich vzdělanostních šancí a kroky proti neplatičům a zneužívání sociálních dávek⁹⁰.

---

⁹⁰ MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf

1.3 Mediální diskurs

1.3.1 Vymezení pojmu diskurs

Diskurs znamená mluvený, nebo psaný text, jinak řečeno promluvu nebo text.⁹¹ Diskurs lze charakterizovat jako „*daný specializovaný (vědecký) jazyk a asociované myšlenky včetně sociálních dopadů, které vytvářejí jistý typ mocenských vztahů. Určité fenomény se vytvářejí uvnitř diskursu a neexistují mimo něj.*“⁹²

Analýza diskursu představuje analýzu textů a promluv. Pro výzkumnou oblast analýzy promluv či textů je charakteristický přístup orientovaný na širší souvislosti, jde o analýzu užívání jazyka, o analýzu toho, co se tímto užíváním uskutečňuje a to v různě širokých sociálních kontextech.⁹³

„Diskurs není nic jiného, než reprezentace sama reprezentovaná verbálními znaky“⁹⁴

1.3.2 Pojem média

Média představují specifický typ sociální komunikace. Pojem média představuje především tisk, rozhlas, televizi a internet.⁹⁵

---

⁹¹ NEKVAPIL, Jiří. Úvodem k monotematickému číslu „Analýza diskurzu“. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2006, Vol. 42, No. 2. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/6d378098165b01f9e0cd03b452b70f8b61bcf9e4_433_02editorial12.pdf

⁹² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

⁹³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

⁹⁴ FOUCAULT, Michel. *Slova a věci*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007. v, 309 s. Eseje/studie. ISBN 978-80-251-1713-2.

⁹⁵ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

Slovo médium pochází z latiny a znamená prostředek, prostředník, zprostředkující činitel. Médium či média zprostředkovávají určité sdělení. Komunikačními prostředky nejsou pouze tisk, rozhlas a televize, ale i kódy, které se při komunikaci používají, což je přirozený jazyk, pro nás čeština. Jan Jiráček⁹⁶ tyto kódy, tedy soustavu znaků a pravidel při jejich užívání považuje za primární komunikační média. S rozvojem lidské civilizace a společnosti rostla potřeba přenášet informace na stále větší vzdálenosti a to v co nejkratším čase. Přičemž tyto informace jsou nabídnuty co největšímu počtu lidí a jsou zaznamenány tak, aby tyto informace vydržely co nejdéle. Tím docházelo k vývoji sekundárních médií, která překonávají časovou a prostorovou omezenost vysílaných sdělení. Díky digitalizaci se zvýšily možnosti rychlé výměny informací. Došlo k propojení mezi tradičními médii a internetem. To znamená, že existující noviny i časopisy rozvíjející své internetové verze, také rozhlas a televize nabízí internetové vysílání. Vznikly internetové noviny a časopisy, které jsou vývojově spjaty s předlohami dostupnými v tradiční mediální nabídce. Ke svému rozšíření používají digitálního propojení ke zpřístupnění zpětnovazebných procesů, kterými jsou například čtenářské ankety, komentáře, jedná se o zpřístupnění databází či archivů.

Milan Šmíd⁹⁷ poukazuje na globální charakter internetové komunikace s tím, že vznikají komunikační situace, které předinternetová doba neznala. Současně uvádí, že nové masové médium internet rozšiřuje dosavadní rodinu tradičních médií, tedy tisku rozhlasu a televize. Dále Milan Šmíd uvádí, že náklady denního tisku ve všech vyspělých průmyslových státech klesají, sociologické průzkumy také ukazují, že v zemích s rozvinutou komunitou internetových uživatelů přestávají být prvotními a hlavními zdroji denních informací noviny, rozhlas i televize. A zatímco dříve začínal den u kávy a čerstvého výtisku novin, dnes začíná den u kávy a pohledu na monitor počítače či tabletu s webovou stránkou zpravodajského serveru.⁹⁸

---

⁹⁶ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

⁹⁷ JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. [Praha]: Radioservis, 2007. 152 s. ISBN 978-80-86212-58-6.

⁹⁸ JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. [Praha]: Radioservis, 2007. 152 s. ISBN 978-80-86212-58-6.

1.3.3 Zpravodajský portál iDNES.cz

Pro analýzu mediálního diskursu v mé diplomové práci jsem zvolila zpravodajský portál iDNES.cz. Tento zpravodajský portál je součástí Mediální skupiny MAFRA, která sdružuje pod svou střechou produkty ze všech oblastí mediálního trhu. Mediální skupina MAFRA kromě Zpravodajského portálu iDNES.cz sdružuje deník Mladá fronta DNES, deník Lidové noviny, bezplatný deník Metro a server lidovky.cz.⁹⁹

Zpravodajský portál iDNES.cz na českém internetu přinesl první zpravodajství uživatelům internetu již více než před 15 lety, a to 12. ledna 1998. V dnešní době navštíví zpravodajský portál iDNES.cz více než 4 miliony čtenářů měsíčně.

iDNES.cz je z pohledu uživatelů nejdůvěryhodnější zpravodajský portál iDNES.cz, je zpravodajskou jedničkou na českém internetu a již osmkrát vyhrál anketu Křišťálová lupa v kategorii média.¹⁰⁰

1.3.4 Romská menšina a problém sociálního vyloučení v mediálním diskursu

V současné době hrají média zásadní roli v tom, jak je veřejnost informována o možnostech řešení problému sociálního vyloučení, i v tom, jak jsou sociálně slabí občané veřejností přijímáni.

Jarmila Balážová, předsedkyně ROMEA, o. s. v rámci projektu Zlepšení informování o Romech v médiích, podpořeného Nadací Open Society Fund Praha v rámci programu Lidská práva uvádí¹⁰¹, že dle průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění v roce 2012 vidí více než 80 % Čechů vzájemné soužití romské menšiny a majority negativně. Většina hovoří o velmi špatném soužití. Současně by ráda našla

---

⁹⁹ Portrét společnosti. *Mediální skupina MAFRA* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm

¹⁰⁰ iDnes.cz. *Mediální skupina MAFRA* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_produkty-a-sluzby_idnes-cz.htm&menu=

¹⁰¹ Kulatý stůl: zobrazování Romů v médiích. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. 2. 4. 2013 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/kulaty-stul-zobrazovani-romu-v-mediich>

odpovědi na otázky, zda a jak velkou roli zde sehrávají média a jakým způsobem ovlivňují či nikoliv veřejné mínění.

Agentura pro sociální začleňování v roce 2012 zpracovala Analýzu mediálního zobrazení Romů v českých médiích¹⁰², a to za období od července 2011 do května 2012. Mezi hlavní důvody vypracování této analýzy bylo mediální zobrazení událostí z léta a podzimu roku 2011, konkrétně událostí, které se odehrály na Šluknovsku a údajné přepadení patnáctiletého mladíka v Břeclavi zástupci romské menšiny (přepadení bylo smyšlené). V obou případech hrála média velmi významnou roli, zprávy o obou událostech se na dobu několika týdnů dostaly na titulní strany novin a také mezi hlavní zprávy televizního, internetového i rozhlasového zpravodajství. Média formovala pohled majority na šluknovské i breclavské události. Tím také média přispěla ke zhoršení obrazu romské menšiny v očích většiny. Ukázalo se, že nadpoloviční většina zpráv informuje o romské menšině v souvislosti s kriminalitou, přičemž etnicita pachatele při tom hraje zásadní roli. Za jiných okolností by se totiž stejné kriminální delikty vůbec ve zpravodajství neobjevily. Tím dochází k silnému zkreslení kriminality a významně se posilují negativní stereotypy o romské menšině ve společnosti.

Uvedená analýza prokázala, že téma kriminality a spojení s ní se ukazuje jako zásadní pro zařazení zprávy o romské menšině do médií. Násilná kriminalita tematizovaná ve spojení s romskou menšinou je často klíčová pro vznik tématu. Tato kriminalita se do zpravodajství dostává i sekundárně pouhým označením etnicity. Opakované spojení romské menšiny s kriminalitou vede k tomu, že pojem Rom dnes u řady příspěvků přímo implikuje kriminalitu, aniž by se o ní v příspěvku psalo či mluvilo.¹⁰³ Analýza také poukazuje na velký počet příspěvků v kategorii bydlení a týká se především obav majority z možného přistěhování romské menšiny. Ve zpravodajství se objevují příspěvky, které ukazují, že již potencionální možnost přítomnosti romské menšiny vyvolává ve většinové společnosti jisté obavy. Negativní atributy spojené s

---

¹⁰² KRÍŽKOVÁ, Martina. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. Praha, Agentura pro sociální začleňování: 2013. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture>

¹⁰³ KRÍŽKOVÁ, Martina. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. Praha, Agentura pro sociální začleňování: 2013. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture>

romstvím přechází na celé budovy, ulice a čtvrtě, a tyto jsou vnímány jako romské. V médiích jsou prezentovány jako zchátralé, zanedbané a vybydlené. Romská menšina je ukazována jako ta, která za špatný stav domu či bytu, jež obývá, odpovídá. Analýza také předkládá problematiku ubytoven. Zprávy zdůrazňují, že majitelé domů zneužívají státní příspěvky na bydlení tím, že zde ubytovávají romskou menšinu za vysoké nájemy.

Diskursivní analýza periodika Přerovský deník předkládá romskou menšinu jako pachatele trestné činnosti a přestupků, řeší otázku bezpečnosti na veřejném prostoru. Analýza mediálního diskursu tohoto periodika poukazuje na stereotypizaci romské menšiny jako pachatele kriminální činnosti. Mediální diskurs je silně etnizovaný, přináší jednoznačné pojetí kulturně-etnické kategorizace romské menšiny. Daniel Topinka¹⁰⁴ poukazuje na to, že Češi jako nositelé národní identity stojí v protikladu k romské menšině, která je nositelem etnické identity. Kulturně národní česká komunita si nárokuje a definuje, jaké praktiky a jednání jsou kulturní a které již ne. A důraz je kladen na životní způsoby.

Mediální diskurs se distancuje od rasismu, romství prezentuje v kontrastu k češství, tematizuje odlišnost životních způsobů. Romská menšina je odmítána, představuje ohrožení pro své okolí a obývá nevyhovující místa. V diskursu média absentují výpovědi o denním životě romské menšiny, o individualitách, o diferencích, o běžných kriminalitou nezatížených interakcích, o příčinách sociálního vyloučení, o pozitivních a úspěšných vzorech a dobrých příkladech soužití.¹⁰⁵

Jiří Homoláč¹⁰⁶ uvádí, že z hlediska zdravého rozumu i z hlediska lingvistiky jsou diskursní i nediskursní praktiky něco odlišného. Dle Jiřího Homoláče není totéž, když někdo někoho zmlátí baseballovou pálkou, anebo publikuje protiromský text na internetu. Při analýze i v normálním životě není často možné oddělit diskursní a nediskursní praktiky. Procesy, které jsou chápány jako nediskursní, například

---

¹⁰⁴ *Kultura - média - komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009-. ISSN 1804-0365.

¹⁰⁵ *Kultura - média - komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009-. ISSN 1804-0365.

¹⁰⁶ HOMOLÁČ, Jiří. *Internetové diskuse o cikánech a Romech*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2009. 191 s. Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia, 156. ISBN 978-80-246-1515-8.

vystěhování neplatičů, či nepovolené skládky, je třeba sledovat v souvislosti, jak se o nich mluví a jak se jimi argumentuje.

Prostřednictvím novinových, internetových článků a fotografií se čtenáři dozví věci, které by pouhým zrakem vidět nemohli. Dovídají se o existenci vybydlených bytů romské menšiny, i to, že byty vybydlovali i dříve a to, že jsou prostě takoví.¹⁰⁷

Teun A. van Dijk¹⁰⁸ hovoří o předsudku, jako o ústředním pojmu diskursu o interetnických vztazích. Předsudky si lidé osvojují během socializace, v době povinné školní docházky, rozhovorů s rodiči či působení médií. Funkci předsudku Teun A. van Dijk spatřuje v udržování si dominantního postavení určité skupiny lidí. Předsudky vůči jiným etnikům a ideologiím a rasismus pak představuje Teun A. van Dijk jako komplexní systém diskriminačních praktik. Diskriminační praktika, rasistický diskurs například užívání hanlivého pojmenování pro jiné etnikum ovlivňuje osvojování rasistických předsudků a ideologií. Při analýze věnuje pozornost především tématům. Témata ovlivňují to, jak lidé rozumějí textu a co si z něj pamatují. V práci o rasismu v tisku¹⁰⁹ Teun A. van Dijk doložil, že k preferovaným tématům diskursu o etnických menšinách patří imigrace, kriminalita, kulturní rozdíly, diskriminace a socioekonomické problémy. Také zde uvádí, že o jiných tématech, jako je na příklad školství, se psalo velmi málo. Pokud byla tato jiná témata zmiňována, tak jen v případech, kdy šlo o nějakou podobu konfliktu.

---

¹⁰⁷ HOMOLÁČ, Jiří. *Internetové diskuse o cikánech a Romech*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2009. 191 s. Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia, 156. ISBN 978-80-246-1515-8.

¹⁰⁸ DIJK, Teun Adrianus van. *Prejudice in discourse: an analysis of ethnic prejudice in cognition and conversation* [online]. Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co., 1984. Pragmatics & beyond, V: 3 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10517114>.

¹⁰⁹ DIJK, Teun Adrianus van. *Racism and the press*. Routledge London and New York, 1991. ISBN: 978-0-415-04733-1

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je identifikace obrazu exkludovaných lokalit v mediálním diskursu.

2.2 Výzkumné otázky

S ohledem na cíl diplomové práce jsem stanovila tyto výzkumné otázky:

1. Jak upoutává pozornost zpravodajský portál iDnes.cz v titulcích na články o exkludovaných lokalitách?
2. Jak jsou exkludované lokality prezentovány v průběhu roku zpravodajským portálem iDnes.cz ?
3. Jaké jsou tendence zpravodajství na portálu iDnes.cz v porovnání ročních období?

3 Metodika

3.1 Použitá metodika

Pro získání potřebných dat jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu a analýzu dokumentů.¹¹⁰

Mezi specifickou oblast aplikace kvalitativního přístupu patří analýza dokumentů.¹¹¹ Tento termín je definován různě, a to jak v širším a užším pojetí. V užším pojetí pod termínem analýza dokumentů chápeme výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu. Výzkumník tedy nevytváří nové zdrojové materiály či nová data, ale naopak pracuje s materiálem, který již existuje, či hledá a objevuje již existující materiály. Ve své diplomové práci jsem použila analýzu dokumentů, přičemž specifčnost byla dána tím, že tyto materiály již existovaly a já jsem je nevytvářela. Vytvořená data jsem shromáždila a nemohla jsem ovlivnit podobu těchto dat. Při analýze médií či deníku nemůžeme zasáhnout do charakteru a obsahu těchto dokumentů, či je nějak měnit.¹¹²

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořilo 99 internetových článků, které jsem získala ze zpravodajského portálu iDnes.cz a to od ledna do prosince roku 2013.

Původně jsem se domnívala, že budu zkoumat internetové články za posledních deset let, nebo za celou dobu existence portálu iDnes.cz. To by znamenalo od roku

---

¹¹⁰ YEGEDIS, Bonnie L. a Robert W. WEINBACH. *Research methods for social workers*. New York: Longman, 1991. ISBN 0-8013-0361-3.

¹¹¹ BERNARD, H. Russell. *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage Publication, 2000. ISBN 0-7619-1403-1.

¹¹² MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4

1998. Abych získala tyto články, zadala jsem do vyhledávače zpravodajského portálu iDnes.cz slova a slovní spojení týkající se exkludovaných lokalit. Zadala jsem slova a slovní spojení „exkludovaná lokalita“, „vyloučená lokalita“ a „ghetto“. Po zadání slovního spojení „exkludovaná lokalita“ jsem nezískala žádný článek. Na základě slovního spojení „vyloučená lokalita“ jsem získala 601 článků, po zadání slova „ghetto“ jich bylo o 1095 více, dohromady jsem získala za patnáct let existence tohoto portálu 1692 internetových článků.

Následně jsem výběr článků poupravila na rok 2013, a to od ledna až do prosince 2013. Po zadání klíčových slov ghetto a vyloučená lokalita a po vyloučení článků, které se exkludovaných lokalit téměř netýkaly, jsem získala 99 internetových článků ze zpravodajského portálu iDnes.cz.

Pro zpracování jsem použila kvalitativní analýzu mediálního diskursu za pomoci programu TextStat, který je volně ke stažení (free software).¹¹³ Program TextStat je jednoduchý nástroj pro analýzu textů, který čte textové soubory v různém kódování a HTML soubory přímo z internetu. Následně vytváří seznamy četností slov a konkordance z těchto souborů.¹¹⁴ Výstupem z programu TextStat je údaj o celkovém počtu znaků, slov a vět ve zdrojovém souboru. Zároveň vytvoří seznam slov s uvedeným počtem výskytu ve zdrojovém souboru.¹¹⁵

Pro identifikaci obrazu exkludovaných lokalit v mediálním diskursu jsem nejprve zkoumala samotné titulky článků na zpravodajském portálu iDnes.cz. Zajímalo mne, jak upoutávají pozornost, či jak prvotně osloví čtenáře samotný titulek o exkludovaných lokalitách. Následně jsem rok 2013 rozdělila na období zima, tj. leden, únor a březen, jaro, tj. duben, květen a červen, léto, tj. červenec, srpen a září, a podzim, tj. říjen, listopad a prosinec. Vycházela jsem z ročních období, kdy jsem v mém výzkumu roční

---

¹¹³ TextStat 3.0. *Lune Rouge* [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://www.lunerouge.org/spip/article.php3?id_article=443

¹¹⁴ TextStat - Simple Text Analyse Tool. *Niederländische Philologie, FU Berlin* [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/textstat/>

¹¹⁵ TextStat 3.0. *Lune Rouge* [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://www.lunerouge.org/spip/article.php3?id_article=443

období neohraničila přesným datem, například 21. březnem, astrologickým začátkem jara, ale pouze měsíci.

Na základě takového rozdělení roku 2013 jsem sledovala, jak v daném ročním období zpravodajský portál iDnes.cz prezentuje exkludované lokality a jaká témata jsou probírána. Zda se témata opakují, či se mění v závislosti na ročních obdobích.

4 Výsledky

4.1 Titulky mediálních diskursů zpravodajského portálu iDnes.cz

V první části mého výzkumu jsem se věnovala titulcům mediálních diskursů exkludovaných lokalit zpravodajského portálu iDnes.cz.

Po zadání všech 99 titulků do programu TextStat jsem získala seznam četnosti slov. Následně jsem sestavila tabulku slov s největší četností, tedy slova, která se v titulcích nejvíce opakovala. Celkem obsahovalo 99 titulků článků 1132 slov.

Tabulka č. 1: Největší četnost slov užívaných v titulcích zpravodajského portálu iDnes.cz týkajících se exkludovaných lokalit v roce 2013

Slova, slovní spojení a jejich příbuzná slova	Četnost
asistent, asistenti	3
sociálka, sociální	3
starosta, starostové, starosty	3
Předlic, Předlicích	4
problém, problémech, problémových, problémy	5
školák, školek, školu, školy	5
Přednádraží	6
ubytovna, ubytoven, ubytovnách, ubytovnu, ubytovny	7
centrum, centra, centru	7
byt, bydlení, bydlí, bytech, bytu, byty, vybydlených	9
Budějovice, Budějovicemi, Budějovicích, budějovickém, budějovický	13
policie, policejní, policii, policistu, policisty	14
Sídliště	15

Slova, slovní spojení a jejich příbuzná slova	Četnost
Romové, romská, romské, romském, romskou, romských, Romů, Romům, romští	23
Máj, Máji	27
ghetto, ghetta, ghettech, ghett, ghettu	31

Zdroj: vlastní výzkum

Po vyhodnocení všech 99 vybraných titulků článků na zpravodajském portálu iDnes.cz za rok 2013 vyšlo najevo, že nejvíce používaným podstatným jménem, které se týkalo exkludovaných lokalit je ghetto.

Titulky článků, kde byla největší četnost slova ghetto, jsou představeny nárůstem ghett a především strachem lidí ze zvyšování počtu ghett. V souvislosti s ghettem je uváděno, že lidé se bojí, lidé mají strach, popřípadě lidé si zoufají. Ghetta jsou prezentována také jako přeměněné ubytovny na ghetto.

Tabulka č. 2: Titulky článků, ve kterých se vyskytuje slovo ghetto

Titulek článku	Datum publikování
Ghetta v Česku přibývají, změnila se na ně řada ubytoven	7. 4. 2013
Ghetta v Karlovarském kraji rychle rostou. Za šest let se zdvojnásobila	3. 6. 2013
V Hrochově Týnci roste ghetto. Lidé mají strach, bojí se, co bude.	4. 8. 2013
Lanškroun hotel nechce. Jde do dražby a lidé se bojí vzniku ghetta	9. 8. 2013
Lidé v Úpici se bojí vzniku ghetta, kriminalita stoupla o třetinu	20. 8. 2013
Bývalý utečenecký tábor se mění v ghetto, lidé z okolí si zoufají	28. 8. 2013
Přerov má strach z nového ghetta, armáda se v centru zbavuje ubytovny	3. 11. 2013
Armáda chce za hotel Strojář 62 milionů. Přerovští se bojí ghett	28. 12. 2013

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 3: Titulky, ve kterých se objevuje ghetto ve spojení s automaty, pobíráním sociálních dávek, netekoucí vodou a nefungující elektrinou, havarijním stavem domů

Titulek článku	Datum publikování
Ústí nechá v ghettech zbourat dvacet domů, jsou v havarijním stavu.	5. 3. 2013
Ústečané naházeli do automatů půl miliardy, hernám se daří i v ghettech.	26. 3. 2013
Až vyrostu, chci pobírat dávky, přejí si chudé děti z romských ghett.	4. 4. 2013
Je bez tepla i vody, ale mrkne se na internet. Tak se žije v ghettu.	3. 6. 2013
VIDEO: Most zboural symbol ghetta, „průhledný“ panelák v Chanově	21. 10. 2013

Zdroj: vlastní výzkum

Mezi další nejvíce používanými substantivy jsou Máj, Máji, Budějovice, jedná se o sídliště Máj v Českých Budějovicích. Tato exkludovaná lokalita spojená s romskou menšinou se v roce 2013 velmi často objevovala v médiích. I na zpravodajském portálu iDnes.cz byla tato exkludovaná lokalita na sídlišti Máj opakovaně popisována. Zpravodajský portál iDnes.cz prezentuje tuto lokalitu na sídlišti Máj v Českých Budějovicích v úzkém spojení s romskou menšinou, která je skloňovaná téměř ve všech pádech, dále je tato exkludovaná lokalita markantně spojována s policií, demonstrací, protesty, sídlištěm, násilím, radikály a extremisty.

Tabulka č. 4: Titulky článků s výskytem slov Máj a Budějovice

Titulek článku	Datum publikování
Sřety s demonstranty na sídlišti Máj jsme zvládli, tvrdí policie	1. 7. 2013
Potíže na Máji vyřeší naši strážníci, ujist'ují Romové ze sídliště	1. 7. 2013
Romové se na sídliště Máj začali ve velkém stěhovat po privatizaci bytů	3. 7. 2013
Radikálové míří na sídliště Máj. Žádný scénář není dobrý, říká primátor	3. 7. 2013
Pus'te nás na ně, skandoval v Budějovicích dav. Marně	6. 7. 2013
Policie v Budějovicích zadržela sto lidí, na Máji stále hlídkuje	7. 7. 2013
Přij'dte mluvit o problémech sídliště Máj, vyzývá budějovický primátor	8. 7. 2013
Hlas lidí ze sídliště Máj: Chceme policisty, kteří se nebudou bát	9. 7. 2013
Jak řešit potíže na Máji? Rozstěhovat Romy po městě, radí jeden z nich	9. 7. 2013
Za násilí na budějovickém sídlišti Máj padla první dvě obvinění	10. 7. 2013
Na pátek se chystá protest proti násilí, v sobotu další pochod na Máj	11. 7. 2013
Lidé kritizují policejní zásah na Máji, posílají trestní oznámení	12. 7. 2013
Potřetí na sídliště. Lidé znovu vyrazí protestovat na Máji	12. 7. 2013
Na 300 radikálů zkoušelo projít policejní kordon na sídlišti Máj	13. 7. 2013
Klid na Máji zajistí víc policistů a asistenti v civilu, slíbil Pecina	23. 7. 2013
Zdraví lidé si dávky musí zasloužit, říká k Máji budějovický náměstek	2. 8. 2013
Máj může být velký problém, ukázala studie. Radnice zůstala v klidu	5. 8. 2013
Na sídlišti Máj se střílelo. Útočník pálil i po příjezdu policie	6. 8. 2013
Na sídliště Máj vyrazila dvoučlenná romská hlídka, má zklidnit napětí	16. 9. 2013
Budějovicemi projdou extremisté. Sídlíště Máj prý není jejich cílem	19. 8. 2013
Budějovice čeká další pochod, od nepokojů na sídlišti Máj je už šestý	26. 9. 2013
V Budějovicích se střeli demonstranti s policií, zadrženo bylo 30 lidí	29. 6. 2013
Časová osa: sobotní Budějovice od poklidné sešlosti po řežbu s policií	30. 6. 2013

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2013 se objevovala na zpravodajském portálu iDnes.cz kromě exkludované lokality Máj v Českých Budějovicích také exkludovaná lokalita Předlice a Přednádraží. V titulkách zpravodajského portálu iDnes.cz, týkajících se lokalit Předlice a Přednádraží jsou tyto lokality prezentovány ve spojení s potkany, odpadky, nefunkční elektřinou, obtížně řešitelnou situací lidí, kteří by se měli vystěhovat a nemají kam, a špatnou situací Romů. Přednádraží je v konotaci s ghettem. Exkludovaná lokalita Předlice i Přednádraží je spojena s dražbou, lidé se mají vystěhovat, ale nemají kam, dále potkani, fekálie, nepořádek.

Tabulka č. 5: Titulky článků s výskytem slov Předlice a Přednádraží

Titulek článku	Datum publikování
Potkani, odpadky, fekálie. Úředně byl ale dům v Předlicích v pořádku	8. 3. 2013
V Přednádraží bydlí posledních osmnáct lidí. Bez elektřiny, topí dřevem	2. 4. 2013
Majitel vyzval lidi z Přednádraží, aby se vystěhovali. Nemají kam jít	3. 5. 2013
Přednádraží odmítá opustit třicítka lidí, majitel podal trestní oznámení	4. 5. 2013
Ghetto Přednádraží jde do dražby, znalec odhadl cenu na 1,6 milionu	14. 8. 2013
Přednádraží nedávno a dnes. Ghetto na odpis bylo železničářskou kolonií	29. 8. 2013
Za špatnou situaci Romů v Předlicích může privatizace, tvrdí agentura	27. 9. 2013

Zdroj: vlastní výzkum

S exkludovanými lokalitami jsou spojena podstatná jména asistenti. Ti jsou představeni jako romští asistenti a asistenti pomáhající policii.

Tabulka č. 6: Titulky článků s výskytem slov asistenti

Titulek článku	Datum publikování
Vnitro vyšle do problémových míst víc romských asistentů	28. 8. 2013
Romští asistenti strážníků se v Brně osvědčili, od jara jich bude osm	18. 12 2013
Klid na Máji zajistí víc policistů a asistenti v civilu, slíbil Pecina	23. 7. 2013

Zdroj: vlastní výzkum

Škola, školka či školáci jsou v titulcích zpravodajského portálu iDnes.cz zachyceni ve spojení s ghettem, Romy, je zde spojení s opilými rodiči a sociálkou.

Tabulka č. 7: Titulky článků s výskytem slov škola, školka a školáci

Titulek článku	Datum publikování
Ralsko chce školu v ghettu, byla by hlavně pro Romy. Těm to vadí	26. 9. 2013
Dívka se bála opilých rodičů, pro věci do školy jí domů došla sociálka	15. 10. 2013
Do školek chodí jen třetina Romů, roste počet ghatt, tvrdí vládní zpráva	27. 11. 2013
Cesta z brněnského ghetta vede přes školy v centru, věří odborníci	13. 12. 2013

Zdroj: vlastní výzkum

V titulcích exkludovaných lokalit zpravodajského portálu iDnes.cz jsou starostové zachyceni takto: starostové vyzývají, vedení návrh starosty odmítá, starosta tvrdí, je to fáma.

Tabulka č. 8: Titulky článků s výskytem slov starosta

Titulek článku	Datum publikování
Spojme se, ať vláda řeší nepřizpůsobivé, vyzývají starostové kolegy	12. 7. 2013
Oddělit Romy zdi? Vedení Kroměříže návrh bývalého starosty odmítá	13. 8. 2013
Petice protestuje proti ghettu v Otrokovicích. Je to fáma, tvrdí starosta	5. 11. 2013

Zdroj: vlastní výzkum

Adjektivum sociální je prezentováno na zpravodajském portálu iDnes.cz v souvislosti s politikem, městem (Písek) a sociálka je představena jako ta, která došla domů k dívce, která se bála opilých rodičů.

Tabulka č. 9: Titulky článků s výskytem slov sociální

Titulek článku	Datum publikování
Okamura se přijel poučit do Varnsdorfu, jak řešit sociální problémy	14. 5. 2013
Dívka se bála opilých rodičů, pro věci do školy jí domů došla sociálka	15. 10. 2013
Písek zvýší nájem sociálně slabým, v bytech pro čas nouze žijí i roky	16. 10. 2013

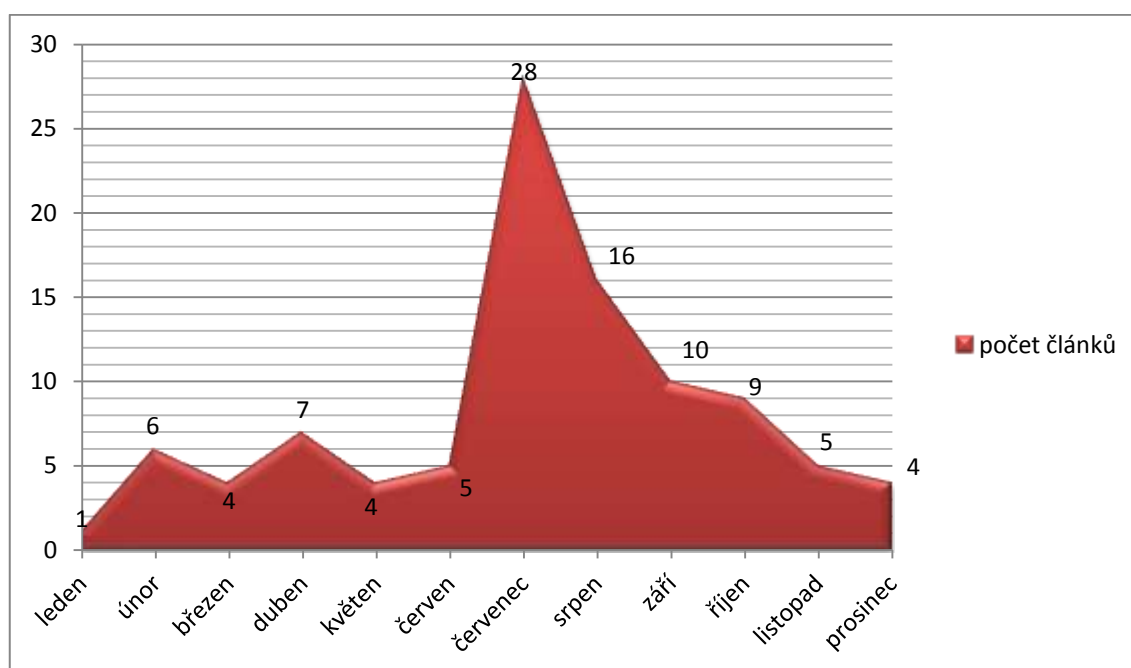
Zdroj: vlastní výzkum

4.2 Exkludované lokality v mediálním diskursu zpravodajského portálu iDnes.cz v roce 2013

Exkludované lokality prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz v roce 2013 jsem pro větší přehlednost rozdělila na čtyři období.

1. zimní období 2013: období leden, únor, březen
2. jarní období 2013: období duben, květen, červen
3. léto 2013: období červenec, srpen, září
4. podzim 2013: období říjen, listopad, prosinec

Graf č. 1: Rozdělení článků týkajících se exkludovaných lokalit na zpravodajském portálu iDnes.cz v roce 2013

Zdroj: vlastní výzkum

4.2.1 Exkludované lokality v mediálním diskursu v období leden až březen 2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz

V zimním období, tj. v měsících leden, únor a březen bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 11 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 8874 slov.

Tabulka č. 10: Největší četnost slov vyhodnocené programem TextStat za zimní období 2013

Slova, slovní spojení a jejich příbuzná slova	Četnost
policejní	10
bydlet, bydlela, bydlet	11
ghetto, ghettu, ghettech, ghetta	12
nájem	13
problém	16
rodin	16
sociální	17
Rom	24
Škol	26
byt, bytech, byty, bytu	41

Zdroj: vlastní výzkum

Mezi hojně užívaná slova v období leden až březen 2013, tedy v zimních měsících bylo ghetto, skloňované ve všech pádech. Dále byt, byty, sloveso bydlet a Romové.

Ghetto je prezentováno v souvislosti s romskou menšinou nazývanou genderově nekorektně Romové, sociálně slabí Romové, romské rodiny, či lidé romského původu. Odpojená elektřina a voda, fekálie, zápach, vybydlené byty a domy. Příkladem může

být článek z 8. 3. 2013 kde se popisuje, že situaci v Předlickém ghettu s desítkami vybydlených domů, kde se loni v září jeden zřítíl, a z dalšího se lidé museli vystěhovat, začal zkoumat stavební odbor magistrátu.

Obrázek č. 1: Romské ghetto na sídlišti Luník IX. | foto: MICHAEL BIACH

Zdroj: Článek „Košice tají před novináři romské ghetto. Šmíraky nechceme, vzkazují“ ze dne 24. ledna 2013

V zimním období roku 2013 byla romská ghetta popisována jako místa, kde dělají potíže dospělí i děti z velkého ghetta, které stojí v Machníně - Hamrštejně. Na samém okraji společnosti zde žijí převážně romské rodiny. Dále se objevují články, ve kterých se píše, že problémy se v této oblasti objevují ve vlnách, děti dělají problémy při cestách do školy nebo z ní.

Zajímavostí v tomto období také bylo, že Němci, kteří přijeli do Košic, se zajímali hlavně o romské ghetto: „*To, co Němce ale zajímalo na Košicích nejvíc, byli Romové, a*

především téměř světoznámé romské ghetto Luník IX, kde žije bez pravidelných dodávek elektřiny a vody ve zdevastovaných panelácích několik tisíc Romů.“

V tomto období byly i další exkludované lokality popisovány jako romská ghetta, vybydlené domy bez dodávky elektřiny a vody, spojené s kriminalitou a odpady. Ghetta, romská ghetta jsou synonymem vybydlených domů s odpojenou elektřinou a dodávkou vody: *„ProAlt pomáhal s placením dodávek vody, kterou v minulosti distributor odpojil.“* (článek z 8. 2. 2013). Dále jsou spojovány s neuvěřitelným zápachem, tunami odpadků na chodbách i v prázdných bytech jsou fekálie s toaletním papírem a louže moči. Ghetta jsou také propojena s kriminalitou, vykrádáním, vyhrožováním a automaty.

Příkladem popisu ghetta je článek z 25. 2. 2013: *„nepřizpůsobiví lidé kradou léky, vykrádají auta našich zákazníků, plivou po nás a vyhrožují.“* *„Je to lokalita se zvýšenou kriminalitou, žije tu velký počet Romů. Každý, kdo přijde petici podepsat, má zkušenost s tím, že byl okraden buď on sám, nebo někdo z jeho blízkých.“*

„Stav domů hlavně v Předlicích, kde žijí sociálně slabí Romové, je problém už dlouho“ (článek z 5. 3. 2013).

„Obrnice podle studie sociologa Ivana Gabala byly zařazeny mezi vyloučené lokality. V Obrnicích totiž žije téměř polovina lidí romského původu.“ (článek z 18. 3. 2013).

S exkludovanými lokalitami je spojen i problém školství a školní docházky. Příkladem je článek z 24. 2. 2013: *„Ústecký, Karlovarský a Liberecký kraj mají minimálně v posledních dvou letech největší problémy s kvalitou školství.“* *„Právě velkým množstvím sociálně vyloučených lokalit inspektoři neúspěchy vysvětlují.“*

V zimním období se řeší i bytová problematika, bydlení je opět přiřazeno k Romům: *„V Přednádraží bydlí posledních osmnáct lidí. Bez elektřiny, topí dřevem“* (článek z 2. 4. 2013). *„Vysoká nezaměstnanost či třeba demotivační systém státní*

sociální podpory, která bývá občas stejně vysoká jako mzda. To jsou rizika, jimž iniciátoři projektu i samotní Romové budou muset čelit.“ (článek z 12. 2. 2013)

4.2.2 Exkludované lokality v mediálním diskursu v období duben až červen 2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz

V jarním období, tj. v měsících duben, květen a červen bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 16 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 9342 slov.

Tabulka č. 11: Největší četnost slov vyhodnocené programem TextStat za jarní období 2013

Slova, slovní spojení a jejich příbuzná slova	Četnost
nájem, nájemník, nájemné, nájemníci	20
sídlíště, sídlišti, sídlí	28
obyvatel, obyvatelé, obyvatelům, obyvatelným	33
Rom, Romy, Romů, romská, romské, romskými	41
ghetto, ghettu, ghettech, ghetta	42
sociální, sociálního	43
policie, policistů, policejní	66
ubytovna, ubytovny, ubytování	66
doma, domy, domova, domech	76

Zdroj: vlastní výzkum

V jarním období byla exkludovaná lokalita opět prezentovaná jako ghetto s bezútešnou situací, bez vody a bez elektřiny a romské ghetto, ve kterém lidé žijí ze sociálních dávek. Ghetta jsou charakterizována hlukem, roste počet chudinských čtvrtí, ghetta i kriminalita. *„Počet chudinských ghetta v Karlovarském kraji se za uplynulých šest let zdvojnásobil. Situace je mnohdy bezútešná, nešťastná, nebezpečná.“* (článek z 3. 6. 2013). Článek z 3. 6. 2013 popisuje ghetto na Sokolovsku: *„Vypadá to na bezútešné místo, kam se nikdo dobrovolně s radostí nehrne. Pro mnohé chudé a zadlužené představuje ghetto ve zdevastovaných panelácích kdysi výstavní "socialistické" vesnice Rovná na Sokolovsku poslední štaci.“* I v ghettu na Ostravsku je situace podobně: *„Musejí si topit dřevem, jsou bez elektřiny a pitnou vodu stále čerpají z jednoho společného kohoutku. Tak žijí poslední obyvatelé, kteří ještě zůstali v domě číslo osm v ostravském ghettu Přednádraží.“* (článek z 5. 4. 2013)

V jiné exkludované lokalitě je *„jediný objekt, který v lokalitě není zdemolovaný a tedy snad obyvatelný. V domě teče voda jen z jednoho kohoutku v přízemí a obnovení elektrické přípojky se teprve připravovalo. Vůbec nemají kam jít, konstatoval romský aktivista Kumar Vishwanathan a dodal, že nájemníci jsou v šoku.“* (článek z 3. 5. 2013).

I obyvatelům exkludovaných lokalit vadí odpojená voda a elektřina, jak dokládá článek z 3. 6. 2013: *„Nejvíce mi vadí, že od loňského října už nemám ani studenou vodu. Syn mi ji vozí v pet lahvích ze studánky. Musím se nějak umýt, abych mohla k posudkovému doktorovi. Když mi doplatili důchod, koupila jsem si televizi a notebook, ať z toho života něco mám. Ale jinak jsem ráda, že peníze vyjdu.“* Obyvatelé další exkludované lokality mostecké části Vtelno si stěžují na nárůst kriminality a agresivní chování nájemníků soukromé ubytovny Eden, jak vyplývá z článku z 9. 4. 2013.

„Na ubytovny jako na možné místo vzniku nových ghetta upozorňuje vládní Agentura pro sociální začleňování. Důvodem jsou dluhy, kvůli kterým se rodiny musejí stěhovat ze svých bytů.“ (článek z 9. 4. 2013) Bytová situace ale vzniku ghetta nahrává, ghetto se stává synonymem nevyhovujících bytů: *„Pokud sháníte byt a majiteli se přiznáte, že jste Rom, rozhovor většinou ukončí.“* *„Byty v ghettech jsou často malé, zastaralé a v*

mizerném technickém stavu. WC a další sociální zázemí majitelé domů a ubytoven leckdy neudržují.“ (článek z 4. 4. 2013)

Ghetto je často spojováno s nezaměstnaností a dluhy. *„Když někam přijdu a řeknu, že jsem vyučený, koukají na mě jako na UFO. Když telefonuju, tak mi práci nabídnou, a když přijdu osobně, vymlouvají se, že zrovna to místo obsadili. O cikána nikdo nestojí.*“ (článek z 9. 7. 2013). *„Romové žijí však v lokalitách, kde jsou nezaměstnanost, dluhy a sociální dávky běžnými jevy. Aby tam dokázali přežít, musí se přizpůsobit.*“ (článek z 3. 7. 2013). *„Čím by chtěly jednou být děti z romských ghatt v Liberci? Na dávkách nebo na úřadu práce, odpovídala řada z nich při terénním průzkumu pracovníků společnosti Člověk v tísní.*“ (článek z 4. 4. 2013).

Soužití většiny lidí, která chodí do práce a chce žít v klidu, s částí méně přizpůsobivé romské komunity v exkludované lokalitě v Českých Budějovicích na sídlišti Máj se proto tradičně vyhrocuje hlavně v létě. *„Největším problémem Máje jsou rodiny, kterým stačí žít ze sociálních dávek.*“ (článek z 3. 7. 2013). K uklidnění situace mělo přispět komunitní centrum pro děti i seniory na Máji, jehož otevření bylo posunuto. V komunitním centru bude uvnitř nízko prahové zařízení pro děti a mládež, středisko primární prevence a terénní služby pro seniory a zdravotně postižené či služebna městské policie a přednáškový sál. České Budějovice na projekt získaly evropskou dotaci 30 milionů korun.

Často skloňované slovo v člancích v jarním období byla i policie, která je spojována s demonstracemi a policejními hlídkami v exkludované lokalitě na Máji v Českých Budějovicích. Příkladem je článek z 22. 6. 2013: *„Policie situaci na sídlišti, kde žije velké množství sociálně slabých, nepodceňuje. I přesto, že je kousek od místa policejní oddělení, raději posílila v uvedené lokalitě hlídky.*“ Celý spor se postupně vyhrocoval: *„Na Českobudějovickém sídlišti Máj, kde se minulý týden odehrála sporná rvačka, se střetly stovky demonstrantů s policií. Také zaznělo, že by na sídlišti mohla chodit romská policejní hlídka.*“ (článek z 29. 6. 2013). *„Přibližně 200 až 250 Romů se sešlo na Máji mezi poštou a supermarketem na konci ulice V. Wolfa a zahajují svou akci.*

Na sídlišti pomohla hlídka romských strážníků. Romové na Máji posílají děti a ženy, ať se jdou schovat domů. Pochod přichází na Máj, v ulici M. Horákové už čekají desítky policistů. Policie zahajuje protiakci a zatlačuje demonstranty zpět hluboko do ulice J. Bendy. Demonstranti se dostávají do ulice V. Volfa, kde žije nejvíce Romů“ (článek z 30. 6. 2013).

V dubnu vyšel také článek, kdy ústecký primátor Vít Mandík ukazoval ministryni práce a sociálních věcí Ludmile Müllerové romské ghetto ve čtvrti Předlice

4.2.3 Exkludované lokality v mediálním diskursu v období červenec až září 2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz

V letním období, tj. v měsících červenec, srpen a září bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 54 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 23 583 slov.

Tabulka č. 12: Největší četnost slov vyhodnocené programem TextStat za letní období 2013

Slova, slovní spojení a jejich příbuzná slova	Četnost
domy, domácnostech, domácí	82
problém, problémy, problémových, problematika, problematických	95
sociální, sociálních	98
Budějovice, Budějovicko, budějovické	105
Máj, Máji	111
demonstrace, demonstracích, demonstranti, demonstrovat	115
lidé, lidí, lidem	180
sídliště, sídlišti	186

Slova, slovní spojení a jejich příbuzná slova	Četnost
Rom, Romové, romská, romskou, romští, Romům	223
police, policejní, policista, policajty	328

Zdroj: vlastní výzkum

V letním období byla nejčastěji exkludovaná lokalita sídliště Máj spojována s policií, Romy, romskou komunitou, romskými obyvateli, zásahy, demonstracemi a s demonstranty. Celé léto probíhaly nejen na sídlišti Máj, ale v celých Českých Budějovicích demonstrace a s tím byly spojeny policejní zásahy. Převážná část článků v letním období se týkala exkludované lokality Máj v Českých Budějovicích. „*Reakcí na konflikt ze hřiště na sídlišti byla demonstrace, která se uskutečnila 29. června. Po ní se několik stovek účastníků shromáždění přesunulo na Máj, kde se někteří střetli s policisty.*“ (článek z 10. 7. 2013) „*Demonstranti se střetli s policií na sídlišti Máj.*“ (článek z 6. 7. 2013). „*Policie považuje sobotní zásah na českobudějovickém sídlišti Máj za úspěšný.*“ (článek z 1. 7. 2013) „*Téma bylo jediné: nepokoje a problémy v soužití na sídlišti Máj, především s romskou komunitou. Zájem lidí byl velký, hala byla plná.*“ (článek z 9. 7. 2013).

Nepokojů a násilných demonstrací se obávali obyvatelé okolních částí i obyvatelé exkludované lokality sídliště Máj: „*Část romských obyvatel sídliště Máj, kde se minulou sobotu odehrávaly potyčky mezi policií a demonstranty, chce o víkendu odjet.*“ (článek ze 7. 7. 2013) a zároveň se romští obyvatelé exkludované lokality pokoušeli situaci vyřešit smírně: „*Romové se před sobotní demonstrací sešli na ulici, kde měli i mikrofon, a každý, kdo chtěl, mohl říct svůj názor. Objevilo se i několik lidí, kterým chování Romů na sídlišti vadí.*“ (článek z 9. 7. 2013).

Zpravodajský portál iDnes.cz informoval pravidelně čtenáře v časové ose o situaci v exkludované lokalitě Máj v Českých Budějovicích. „*V sobotu 6. července pořádkové služby zasáhly na sídlišti proti účastníkům proti romské demonstrace, kteří se tam přesunuli z centra města, kde magistrát zrušil jejich neohlášené shromáždění. Účastníci se chtěli z náměstí vydat hromadně právě na sídliště, kde žije romská komunita.*“ (článek z 10. 7. 2013)

„Nyní už jde o soužití ve Volfově ulici, kde bydlí desítky romských rodin. Obyvatelům nejvíc vadí hluk a poukazují i na zneužívání sociálních dávek.“ (článek z 11. 7. 2013)

„Poklidnou atmosféru čtvrtečního odpoledne na sídlišti Máj zřejmě v sobotu opět vystřídají nepokoje. Už třetí týden po sobě jsou v Českých Budějovicích naplánovaná proti romská shromáždění. Právě násilí při protestech už ve čtvrtek odmítla na shromáždění na Piaristickém náměstí asi stovka lidí.“ (článek z 12. 7. 2013) „Třetí sobotu v řadě čelilo českobudějovické sídlišti Máj proti romským náladám. Policie přehradila na sídlišti Máj cestu zhruba 300 demonstrantům.“ (článek z 12. července 2013)

„Policie obvinila v souvislosti s proti romskými demonstracemi na budějovickém sídlišti Máj už sedm mužů z násilí proti úřední osobě a porušení zákona o právu shromažďovacím.“ (článek z 12. 7. 2013) „Policisté demonstranty vyzývali, aby vyklidili prostor. Policisté zadrželi až 60 radikálů, kteří odmítli opustit sídliště“ (článek z 13. 7. 2013)

„Po prvních nepokojích na Máji jsme cítili hroznou bezmoc, chtěli jsme pomoci. Proto jsme se rozhodli, že navážeme na práci Salesiánského střediska, rozjedeme projekt Streetwork Máj a pomůžeme dětem vyplnit volný čas, říká vedoucí projektu Věra Michalicová z Diecézní charity v krajském městě.“ (článek z 17. 7. 2013)

„Policisté obvinili dalších pět lidí v souvislosti se sobotní proti romskou demonstrací na českobudějovickém sídlišti Máj. Hodně Romů v noci ze strachu nevychází, ale stejně tak i bílých. Nabízejí jim rady a ukazují cestu, jak například využít pomoci různých organizací, hledat práci či získat finanční podporu.“ (článek z 18. 7. 2013).

„Už pošesté budou lidé v Českých Budějovicích protestovat proti systému vyplácení dávek, takzvanému černému rasismu či policejní brutalitě. Pochody se tu konají takřka pravidelně od června, kdy po konfliktu na sídlišti Máj začaly nepokoje. Kvůli předchozím akcím policie nyní obvinila další tři lidi.“ (článek z 26. září 2013)

V souvislosti s pojmem ghetto bylo nejčastěji v letních měsících zmiňováno romské ghetto, místa bez dodávek elektřiny a vody, s vysokou kriminalitou, dluhy, nepořádkem, vandalismem, nezaměstnaností. Často se ve spojení s ghetty píše o pobírání dávek. Exkludované lokality a jejich obyvatelé nemají příznivý mediální obraz ani v letním období: „*Kradou, dělají nepořádek, jsou hluční a perou se. Včera tam zase byli policajti.*“ (článek z 13. 8. 2013).

I v letním období se objevují problémy s bydlením a osidlováním ghett: „*Dochází zde k intenzivnímu stěhování romského etnika, sociálně slabých a osob z výkonu trestu. Množí se stížnosti lidí na vandalismus, krádeže, nevhodné chování ubytovaných osob a obtěžování občanů v jejich obydlí. Situace se silně vyhrocuje, napětí mezi občany eskaluje.*“ (článek z 28. 8. 2013)

Ostatní exkludované lokality dostávají v letním období relativně malý prostor: „*Východoslovenská metropole Košice má první proti romskou zeď. Má ochránit košické sídliště Západ před Romy z ghetta na Luniku IX. Vykonávali zde své potřeby, což z hygienického hlediska nebylo normální. Ale hlavně se tu lidé báli parkovat, tak tam stálo jen pár aut.*“ (článek z 11. 7. 2013)

„*Ostravské ghetto Přednádraží zřejmě skončí v druhé polovině září v dražbě kvůli dluhům majitele bytových domů.*“ (článek z 14. 8. 2013)

4.2.4 Exkludované lokality v mediálním diskursu v období říjen až prosinec 2013 prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz

V podzimním období, tj. v měsících říjen, listopad a prosinec bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 18 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 10 024 slov.

Tabulka č. 13: Největší četnost slov vyhodnocené programem TextStat za podzimní období 2013

Slova, slovní spojení a jejich příbuzná slova	Četnost
základky, základní, základních	9
Předlice, Předlicka, Předlicích	16
Přerov, Přerovska	21
ministr, ministerstvo, ministři	24
lokalita, lokality, lokalitách	25
problém, problémy, problémové, problematické	34
byt, byty, bytech, bytového	50
škola, škol, školách	52
doma, domov, domu, domovník, domácnosti	60
sociální, sociálka, sociálně	63

Zdroj: vlastní výzkum

V podzimním období byla oproti ostatním četná slova týkající se školství, tj. školy, školky a školní docházka ve spojení s tím, že romští rodiče neposílají děti do školek, je velmi nízké procento romských dětí, které navštěvují školky a v tomto období se články věnují i základním školám v ghettu. Časté v tomto období je nízká školní docházka romských dětí: *„Pouze dvacet osm procent romských dětí chodí do mateřské školky. Příčinou je nedostatek míst či neinformovanost a finanční problémy rodičů. Mnozí romští rodiče také neposílají děti do školek, protože je to pro ně nedostupné, nebo z toho mají obavy.“* (článek z 27. 11. 2013)

Romské děti ve většině případů navštěvují základní školy umístěné přímo v ghettu. Mnoho romských dětí v dnešní době sice absolvuje třeba učiliště, další příběh je však často stejný: pracovní úřad, nezaměstnanost, dluhy, špatná bytová situace, kriminalita. *„Podle aktivistů potřebují Romové k začlenění do majoritní společnosti chodit do "neromských" škol, a mít tak šanci na lepší život.“* (článek z 13. 12. 2013)

V podzimním období se často psalo o exkludované lokalitě Předlice jako o romském ghettu, kde žije 98 % Romů a kde není bezpečno: „*V ústecké čtvrti Předlice, kterou lze považovat za ghetto, žije podle mapy sociálně vyloučených lokalit 98 procent Romů. Většina z nich v neutěšených podmínkách za přemrštěné nájem.*“ (článek z 27. 9. 2013). Na zpravodajském portálu iDnes.cz se nepsalo jen o problémech exkludované lokality Předlice, ale i o pozitivních novinkách v lokalitě: „*Romská mládež z ústecké čtvrti Předlice založila fiktivní televizi a natáčí aktuality z této nevábné periferie. Snaží se tím přispět k jejímu zlepšení. Nyní v TV Předlice vznikl po několika prvních pokusech spot, který s nadsázkou poukazuje na fakt, že ve čtvrti nelze bezpečně přecházet přes silnici nebo se posadit na lavičku.*“ (článek z 17. 10. 2013).

V souvislosti s volbami do Poslanecké sněmovny se objevovaly zprávy o mítincích i z exkludovaných lokalit: „*MF DNES pozvala do romského ghetta v ústeckých Předlicích kandidáty silných stran, které se ucházejí o hlasy voličů v Ústeckém kraji. Ukázala jim, co by se mělo změnit, a chtěla vědět, jaká řešení navrhují.*“ (článek z 18. 10. 2013).

Další exkludovanou lokalitou, o které se v podzimním období psalo, je Přerov, ve kterém se objevuje strach ze vzniku nového ghetta: „*Lidé v Přerově s napětím a obavami sledují osud hotelového domu Strojář v centru města. Patří armádě, ta ho ale chce prodat. Jednoho ghetta se město nedávno zbavilo, nyní se však místní bojí, zda ze sedmipodlažního domu nevznikne další.*“ (článek z 3. 11. 2013) „*Přerované mají strach, že se z tohoto zařízení stane ubytovna pro sociálně slabé občany a že kumulace těchto lidí v samotném středu města s sebou přinese problémy.*“ (článek z 28. 12. 2013)

Nejčtenějšími slovy v podzimním období byla sociálka a sociální ve spojení s domácnostmi, domovem a domovníkem. Neboť domovníci dohlížejí v problémových a sociálně vyloučených lokalitách: „*Na pořádek v problémových lokalitách dohlížejí státem placení domovníci. Přirozenou autoritou mezi sousedy by si měl domovník zjednat respekt a předejít tak konfliktům. To se také daří, ze strany sousedů při*

vymáhání úklidových prací na žádný odpor nenaráží sedmnáct domovníků. Města si jejich práci chválí.“ (článek z 8. 10. 2013)

Častým tématem také bylo, že v exkludovaných lokalitách žijí sociálně vyloučení, kteří nepracují, pouze pobírají sociální dávky: *„Nepracují, žijí ze sociálních dávek, jsou zadlužení a jejich spoluobčané se na ně dívají skrz prsty. Vznešeně se jim říká sociálně vyloučení.“ (článek z 22. 10. 2013)*

Zpravodajství internetového portálu iDnes.cz přináší i individuální zprávy z exkludovaných lokalit, příkladem je článek z 8. 10. 2013: *„Dívka, která ještě nedosáhla patnácti let, se obrátila s prosbou o pomoc na terénní pracovníci určenou pro sociálně vyloučenou lokalitu Janov. Rodiče dívky se opili a ona chtěla přespat u babičky, potřebovala ale oblečení a věci do školy.“*

5 Diskuse

Výzkum v rámci mé diplomové práce byl zaměřen na identifikaci obrazu exkludovaných lokalit v mediálním diskursu. Pro splnění cíle výzkumu jsem stanovila tři výzkumné otázky. První výzkumná otázka zní: Jak upoutává pozornost zpravodajský portál iDnes.cz v titulcích na články o exkludovaných lokalitách? Druhá výzkumná otázka je: Jak jsou exkludované lokality prezentovány v průběhu roku zpravodajským portálem iDnes.cz? A třetí výzkumná otázka je: Jaké jsou tendence zpravodajství na portálu iDnes.cz v porovnání ročních období?

Výzkum v mé diplomové práci jsem realizovala na základě využití programu TextStat, přičemž jsem zkoumala titulky a články zpravodajského portálu iDnes.cz v roce 2013.

Výzkumná otázka č. 1: **Jak upoutává pozornost zpravodajský portál iDnes.cz v titulcích na články o exkludovaných lokalitách?**

V první části mého výzkumu jsem se věnovala titulcům mediálních diskursů zpravodajského portálu iDnes.cz. Dle mého názoru je titulek důležitý pro upoutání pozornosti čtenáře, správně zvolená slova přitáhnou pohled čitatele a přečte si i článek, který by za běžných okolností vůbec nečetl.

Po zadání všech, tedy devadesáti devíti titulků do programu TextStat jsem získala seznam četnostní slov. Následně jsem sestavila graf dle četností, tedy slova, která se nejvíce opakovala. Z tabulky č. 1 vyplývá, že mezi nejčastěji užívaná slova v titulcích článků, které se týkaly exkludovaných lokalit patřily příbuzná slova od substantiva ghetto, Rom, Máj, sídliště, policie, Budějovice, byt, centrum, ubytovna, Předlice, školák, problém, Přednádraží, starosta, sociálka a asistent.

V titulcích zpravodajského portálu iDnes.cz v roce 2013 se tato slova vzájemně prolínala, velmi častý byl mediální diskurs o českobudějovickém sídlišti Máj. Veškeré

exkludované lokality byly v titulcích článků zpravodajského portálu nazývány ghettem, a tato ghetta byla nejčastěji spojována s Romy, s policií, s problémy, se sociálkou a romskými asistenty. V letním období, kdy probíhaly protiromské demonstrace na sídlišti Máj v Českých Budějovicích, se v titulcích zpravodajského portálu objevovaly i názvy Máj, sídliště, Budějovice.

Jak uvádím v tabulce č. 2, na základě výzkumu v mé diplomové práci vyplynulo, že titulky zpravodajského portálu iDnes.cz v roce 2013 prezentovaly exkludované lokality pouze jako ghetta, ve značném množství jako přibývajících ghetta, či rychle rostoucí ghetta. S tím úzce souvisí titulky, kde se píše, že se lidé bojí vznikajících ghett, lidé mají strach, lidé si zoufají. Z tabulky č. 3 vyplývá, že dochází k hojnému propojení exkludované lokality, tedy ghetta s automaty, pobíráním sociálních dávek, netekoucí vodou a nefungující elektřinou, či havarijním stavem domů. Především v letním období psal zpravodajský portál iDnes.cz o exkludované lokalitě sídliště Máj v Českých Budějovicích. Vzhledem k tomu, že v letním období bylo napsáno na zpravodajském portálu iDnes.cz nejvíce článků o této vyloučené lokalitě, bylo propojení slov ghetto, Rom, sídliště, Máj, Budějovice, policie a demonstrace nejčastější.

Další exkludované lokality Předlice a Přednádraží byly také zachyceny jako ghetto, lokality byly prezentovány ve spojení s potkany, odpadky, nefunkční elektřinou, obtížně řešitelnou situací lidí, kteří by se měli vystěhovat a nemají kam, a špatnou situací Romů.

Ivan Gabal¹¹⁶ uvádí, že mnozí příslušníci romské menšiny žijí plně integrováni do společnosti a není možné klást rovnítko mezi pojmy Rom a sociálně vyloučený. A také se jeví jako krajně nevhodné označování sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených lokalit pojmem ghetto. Dále Ivan Gabal předkládá, že k tomu, aby byla lokalita vnímána jako romská, přitom není vůbec nutné, aby romská menšina v dané lokalitě tvořila statistickou většinu. Současně existují také sociálně exkludované lokality, v nichž je podíl romské menšiny malý, či kde romská menšina vůbec nežije.

---

¹¹⁶ *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti.* Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analýza_romskych_lokalit.pdf

Za jistých okolností může nastat situace, v níž mediovaný obsah a to bez ohledu na to, zda se jedná o zprávu či myšlenku vyvolá u většího počtu čtenářů děs, pocit ohrožení, nebo strach a může vést ke skupinové reakci, kterou lze označit za panickou¹¹⁷

Jedná se především o mediální diskurs předkládající exkludované lokality, v tomto případě pouze ghetta jako past sociálního vyloučení¹¹⁸, kdy běžnými návyky sociálně vyloučených je dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, život v prostorově vyloučených částech obcí, nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav, rozpad rodin, důraz na přítomnost, neschopnost plánovat do budoucna, pocity beznaděje a bezmocnosti, neschopnost chodit do práce, splácet dluhy či dobře hospodařit s penězi.

Dochází ke stereotypizaci určitých skupin a jejich reprezentace pomocí zjednodušujících, neověřených, zobecňujících znaků, které přímo či nepřímo představují soubor hodnot, soudů a předpokladů týkajících se chování určitých skupin, jejich vlastností, minulosti a vývoje.¹¹⁹

Z mého výzkumu 99 článků na zpravodajském portálu iDnes.cz vyplývá, že pokud chce na sebe článek o exkludované lokalitě upoutat, prezentuje ve svém názvu ne název exkludovaná lokalita, ale ghetto, romské ghetto, které je spojeno s problémem týkajícím se romské menšiny.

---

¹¹⁷ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

¹¹⁸ VESELÁ, Michaela, et al. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení: Manuál pro obce*. Praha, 2009. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/soc-vyloucení-dobra-praxe-resení-pdf.aspx>

¹¹⁹ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

Výzkumná otázka č. 2: **Jak jsou exkludované lokality prezentovány v průběhu roku zpravodajským portálem iDnes.cz?**

Všech 99 článků, které se objevily v mediálním diskursu o exkludovaných lokalitách prezentované zpravodajským portálem iDnes.cz v roce 2013 jsem pro větší přehlednost rozdělila na čtyři období, podle čtvrtletí.

Prvním obdobím byla zima, ohraničená měsíci leden, únor a březen 2013. V prvním období, v zimě, jsem za pomoci programu TextStat zkoumala 11 článků, které se týkaly exkludovaných lokalit. Největší četnost slov vyhodnocené programem TextStat za zimní období 2013 uvádím v tabulce č. 10. Jednalo se o slova byt, škola, Rom, sociální, rodina, problém, nájem, ghetto, bydlet a policejní. V zimním období jsou exkludované lokality prezentovány jako ghetta, jejichž obyvateli jsou romské rodiny, lidé romského původu, či sociálně slabí Romové. V tomto období se také píše o odpojené elektřině a vodě, fekáliích, zápachu, vybydlených bytech a domech.

Bytové podmínky jsou v prostředí sociálního vyloučení výrazně horší, než jaký je běžný standard, často je bydlení bez řádně uzavřené nájemní smlouvy. Jedná se o byty a domy vybavené nedostatečně s nevyhovujícími hygienickými podmínkami. Obec by se rozhodně neměla podílet na vytváření prostorově exkludovaných lokalit, neměla by sestěhovávat stejně sociálně handicapované lidi do jedné ulice, domu nebo čtvrti. Při větší kumulaci nositelů sociálních handicapů na malém prostoru, se případné rizikové chování stane normou. A normou je nic neplatit, protože tak to dělají všichni.¹²⁰

Michal Růžička popisuje,¹²¹ že ve svých výzkumech v exkludovaných lokalitách zaznamenal paradoxní fenomén, že ačkoliv je velká část exkludovaných lokalit a

---

¹²⁰ VESELÁ, Michaela, et al. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení: Manuál pro obce*. Praha, 2009. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/soc-vyloucení-dobra-praxe-resení-pdf.aspx>

¹²¹ RŮŽIČKA, Michal. Časoprostorové a infrastrukturní aspekty procesu sociální exkluze. *Sociologický časopis = Czech sociological review*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011, Vol. 47, No. 2: s. 273–295. ISSN 0038-0288. Dostupné také z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/4266c00f818ed401de7d22f7255f3ea243dd51cf_Ruzickasoccas2011-2.pdf

ubytoven pro neplatiče vymezena nízkým regulovaným nájemným, přesto jsou celkové náklady na život v těchto lokalitách vyšší než v ostatních částech obce bez regulovaného nájemného.

Mezi nejvýznamnější opatření Strategie boje proti sociálnímu vyloučení patří oblast bydlení, kdy tato Strategie předpokládá vytvoření modelu sociálního bydlení zahrnujícího krizové, tréninkové a dlouhodobé sociální bydlení.¹²²

V zimním období je řešen i problém školní docházky a kvalita školství v exkludovaných lokalitách. Absolutní prioritou je řešení povinné školní docházky a sociálně-právní ochrany dětí v exkludovaných lokalitách, především v rodinách, kde se nedaří sociální práce s rodinou. Děti nacházející se v tomto prostředí nemohou svou situaci vlastními silami ovlivnit buď vůbec, anebo minimálně, přesto důsledky života v sociálním vyloučení na ně dopadají nejvíce. Jejich postavení mezi ostatními vrstevníky je nevýhodné, jejich možnosti trávení mimoškolního času smysluplnou činností jsou omezené. Životní styl rodiny a její sociální vyloučení se na dítě přenáší dokonale jako jediná možná varianta a norma.¹²³

Pro eliminaci sociální exkluze je důležité vyřešit otázku vzdělávání. Strategie předkládá nařízení povinné docházky do mateřské školy pro děti ze sociálně exkludovaných lokalit a to především u dětí, u kterých psychologové vyhodnotí hrozbu zaostání ve školní výuce. Dále poskytnutí příspěvků a slev na školkovné pro rodiny s nízkými příjmy, poskytování příspěvku na jízdné, stravu, pomůcky či školní výlet pro žáky mateřských, základních a středních škol ze sociálně exkludovaných lokalit.¹²⁴

Druhé období jsem nazvala jarním obdobím a zahrnuje měsíce duben, květen a červen 2013. V jarním období bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 16 článků týkajících se exkludovaných lokalit. Tyto články dohromady obsahovaly 9342

---

¹²² *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

¹²³ VESELÁ, Michaela, et al. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení: Manuál pro obce*. Praha, 2009. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/soc-vyloucení-dobra-praxe-resení-pdf.aspx>

¹²⁴ *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

slov, největší četnost slov vyhodnocené programem TextStat za jarní období 2013 uvádím v tabulce č. 11. Opětovaně jsou v článcích zpravodajského portálu iDnes.cz velmi často užívaná slova domov, ubytovna, policie, sociální, ghetto, Rom, obyvatel, sídliště a nájem.

V jarním období byla exkludovaná lokalita opět prezentovaná jako ghetto, romské ghetto s bezútěšnou situací, bez vody a bez elektřiny, ve kterém lidé žijí ze sociálních dávek. Ghetta jsou v článcích zpravodajského portálu iDnes.cz charakterizována hlukem a rostoucím počtem chudinských čtvrtí. Ghetto je často spojováno s nezaměstnaností a dluhy. Příručka pro sociální integraci vydaná Úřadem vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách uvádí¹²⁵, že sociálně vyloučení lidé mají naprosto marginální pozici na trhu práce. A pokud vůbec pracují, vykonávají především sezónní, příležitostné a málo kvalifikované práce. Jako nejčastější příčiny nezaměstnanosti příručka uvádí nízké vzdělání, nedostatečné sociální kompetence, zadlužení rodin i špatný zdravotní stav. Dalšími důležitými faktory nezaměstnanosti jsou také demotivující sociální systém, nepostihovaná práce „na černo“ i diskriminace ze strany zaměstnavatelů.

V souvislosti s nezaměstnaností předkládá Strategie nutnost posilování systému tzv. prostupného zaměstnávání, tedy přechod od veřejné služby a veřejně prospěšných prací přes sociální podniky do standardního zaměstnání. Patří sem také odpovědné zadávání veřejných zakázek s vyhrazenými místy pro dlouhodobě nezaměstnané.¹²⁶

V jarním období se mnohdy píše o sídlišti Máj, kde se tradičně vyhrocuje situace hlavně v létě. Často skloňované slovo v článcích v jarním období byla i policie, která je spojována s demonstracemi a policejními hlídkami v exkludované lokalitě Máj v Českých Budějovicích.

---

¹²⁵ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>

¹²⁶ *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf

V třetím, letním období, tedy v červenci, srpnu a září bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 54 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 23 583 slov. Největší četnost slov vyhodnocené programem TextStat za letní období 2013 měla slova policie, Rom, sídliště, lidé, demonstrace, Máj, Budějovice, sociální, problém a domy. Sídliště Máj je pak v článcích v letním období spojováno s policií, Romy, romskou komunitou, romskými obyvateli, zásahy, demonstracemi a s demonstranty a v neposlední řadě i se sociálními problémy.

V tomto třetím, letním období roku 2013 probíhaly demonstrace na českobudějovickém sídlišti Máj a zpravodajský portál iDnes.cz o těchto událostech aktivně informoval. V průběhu tohoto období se slovo ghetto již neobjevuje tak často, jako v předchozích obdobích. Exkludovaná lokalita sídliště Máj je v měsících červenec, srpen a září popisována jako sociálně vyloučená lokalita, spojená s Romy, policií, která zasahovala při demonstracích. V tomto období není prezentována tato exkludovaná lokalita jako bezútěšné, nešťastné romské ghetto, domy bez vody, domy bez elektřiny, ale je předkládán sled událostí, které v tomto období na českobudějovickém sídlišti probíhaly. To znamená popis demonstrací, časový sled akcí, počet zraněných a množství extremistů, kteří se také těchto událostí zúčastňovali.

Jan Jiráček uvádí,¹²⁷ že se často vyskytují zmínky o nezáměrných účincích, tedy účinku mediálního násilí na agresivní chování, účincích předpojatosti médií na stereotypizaci a dopadu mediálních výjevů na sociální konstrukci reality.

Ve čtvrtém období, v podzimním období, v měsících říjen, listopad a prosinec bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 18 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 10 024 slov. Nejčastěji užívaná slova v článcích zpravodajského portálu iDnes.cz v podzimním období byla sociální, domov, škola, byt, problém, lokalita, ministr, Přerov, Předlice a základky.

---

¹²⁷ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.

V podzimním období byla oproti ostatním období četná slova týkající se školství, tj. školy, školky a školní docházka, protože v tomto období začíná školní rok a s tím problémy spojené. Školství bylo užíváno ve spojení s tím, že romští rodiče neposílají děti do školek, a že je velmi nízké procento romských dětí, které navštěvují školky. V tomto období se články věnují i základním školám v ghettech. Častá v tomto období je zmínka o nízké školní docházce romských dětí.

Při absenci předškolní výchovy, mají většinou děti na začátku základní školy problémy s vyjadřováním, jemnou motorikou, časo-prostorovou orientací, soustředěním, nebo zvládnutím pravidelného režimu. Mnoho dětí z málo podnětného domácího prostředí mateřskou školu vůbec nenavštěvuje. Často se také stává, že do školky nastoupí, ale po několika týdnech přestanou docházet či se stává jejich docházka velmi nepravidelná. A to samozřejmě stěžuje jakoukoli pedagogickou práci. Mezi v tomto směru nejohroženější skupiny dětí patří romské děti.¹²⁸

Řešit situaci dětí žijících v sociálním vyloučení je absolutní prioritou a je nutné to dělat i v těch rodinách a případech, kdy se sociální práce s rodinou nedaří, nebo není dobře přijímána. Postavení dětí z exkludovaných lokalit je mezi ostatními vrstevníky nevýhodné a jejich možnosti trávení mimoškolního času smysluplnou činností jsou omezené. Životní styl rodiny a její sociální vyloučení se na dítě přenáší dokonale. Dítě není přijímáno okolím, proto nikoho jiného než rodinu nemá a je v tom rodinou stále utvrzováno. Je třeba působení školy, učitelů, aby děti z exkludovaných lokalit pochopily, že lokalita není jediným možným místem k životu a že tamní životní styl není jediný možný.¹²⁹

Nejčtenějšími slovy v podzimním období byla také sociálka a sociální ve spojení s domácnostmi, domovem a domovníky, neboť domovníci dohlížejí v problémových a sociálně vyloučených lokalitách na pořádek v domech v exkludovaných lokalitách.

---

¹²⁸ *Vláda České republiky : Příklady dobré praxe z lokalit při řešení sociálního vyloučení romských komunit* [online]. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/priklady-dobre-praxe-18585/>

¹²⁹ VESELÁ, Michaela, et al. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení: Manuál pro obce*. Praha, 2009. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/soc-vyloucení-dobra-praxe-reseni-pdf.aspx>

V podzimním období se často psalo o exkludované lokalitě Předlice jako o romském ghettu, kde žije 98 % Romů a kde není bezpečno. Další exkludovanou lokalitou, o které se v podzimním období psalo, byl Přerov, ve kterém se objevoval strach ze vzniku nového ghetta. Navíc v souvislosti s volbami do Poslanecké sněmovny se objevovaly zprávy o mítincích politických stran i z exkludovaných lokalit:

Výzkumná otázka č. 3: **Jaké jsou tendence zpravodajství na portálu iDnes.cz v porovnání ročních období?**

Pro větší přehlednost jsem všech 99 článků, které byly prezentované v mediálním diskursu o exkludovaných lokalitách zpravodajským portálem iDnes.cz v roce 2013, rozdělila na čtyři období. Z mého výzkumu vyplynulo, že nejvíce článků bylo publikováno v letním období, tedy v měsíci červenec, srpen a září. V tomto období vyšlo celkem 54 článků, které se týkaly exkludovaných lokalit. Většina článků v letním období se týkala demonstrací na sídlišti Máj v Českých Budějovicích. V tomto období probíhaly demonstrace jak na jmenovaném sídlišti, tak i v ostatních částech města České Budějovice. Zpravodajský portál iDnes.cz přinášel podrobné informace, které se týkaly těchto událostí.

Druhým obdobím, kdy bylo publikováno nejvíce článků, celkem 18 článků o exkludovaných lokalitách byl podzim, tedy v říjnu, listopadu a prosinci. V tomto období se zpravodajský portál iDnes.cz věnoval mateřským školám, školám, školákům a jejich školní docházce v exkludovaných lokalitách.

V jarním období, v měsíci duben, květen a červen, bylo publikováno téměř stejně článků, jako v podzimním, celkem 16 článků o exkludovaných lokalitách na zpravodajském portálu iDnes.cz. V tomto období byly články věnovány především romským ghettům, ubytovným, sociálním problémům spojených s exkludovanými lokalitami, nazývanými ghetto.

Nejméně článků o exkludovaných lokalitách bylo zpravodajským portálem iDnes.cz napsáno v zimním období, tedy v lednu, únoru a březnu 2013. V zimním

období jsou exkludované lokality prezentovány jako ghetta, jejichž obyvateli jsou romské rodiny, lidé romského původu, či sociálně slabí Romové. V tomto období se také píše o odpojené elektřině a vodě, fekáliích, zápachu, vybydlených bytech a domech.

Významný rozdíl v počtu publikovaných článků v letním období oproti ostatním měsícům vidím jednak ve vyostřené situaci mezi romskými a neromskými obyvateli v exkludované lokalitě na sídlišti Máj v Českých Budějovicích, a také v tom, že letní měsíce patří do tzv. „okurkové sezóny“, kdy média o prázdninách nemají žádná velká témata (např. politická) a tak se věnují problémům na lokální úrovni. Počet článků v jarním i podzimním období je téměř stejný, liší se pouze o 2 články.

6 Závěr

Pro diplomovou práci na téma Exkludované lokality v mediálním diskursu jsem se rozhodla v návaznosti na bakalářskou práci, ve které jsem se zabývala Podporou romských žáků středních škol. V rámci výzkumu bakalářské práce jsem si uvědomila, že posledních několik let formují média, zejména novinové a internetové články pohled majoritní společnosti na romskou menšinu. Média utváří pohled většinové společnosti tak, že hovoří o romské menšině jako o nepřizpůsobivých a sociálně vyloučených obyvatelích. Lidé žijící na okraji společnosti se přizpůsobují podmínkám sociální exkluze a osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti

Cílem mé diplomové práce byla identifikace obrazu exkludovaných lokalit v mediálním diskursu. V teoretické části mé diplomové práce jsem se věnovala teoretickým východiskům, dimenzím a složkám sociální exkluze a hranicím exkludovaných lokalit. Dále jsem se věnovala diskursu sociální exkluze a médiím, konkrétně internetovému portálu iDnes.cz. Jako metodu výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkum, diskursivní analýzu webových stránek zpravodajského internetového portálu iDnes.cz. Kvalitativní výzkum jsem provedla za pomoci programu TextStat, který čte textové soubory v různém kódování a HTML soubory přímo z internetu a následně vytváří seznamy četností slov.

Provedený kvalitativní výzkum byl realizován na internetových člancích, konkrétně na člancích publikovaných na zpravodajském portálu iDnes.cz v roce 2013 a odpovídá na stanovené výzkumné otázky.

V první části mého výzkumu jsem se věnovala titulcům mediálních diskursů exkludovaných lokalit zpravodajského portálu iDnes.cz. Výzkumná otázka č. 1 zněla: Jak upoutává pozornost zpravodajský portál iDnes.cz v titulcích na články o exkludovaných lokalitách? Z provedeného výzkumu vyplývá, že zpravodajský portál iDnes.cz upoutává pozornost v roce 2013 na své články o exkludovaných lokalitách pomocí nejvíce užívaných slov ghetto, Rom, Máj, sídliště, policie, Budějovice, byt, centrum, ubytovna, Předlice, školák, problém, Přednádraží, starosta, sociálka a asistent.

Četnost těchto slov jsem získala po zadání všech 99 titulků do programu TextStat, celkem obsahovalo 99 titulků článků 1132 slov.

Titulky článků, kde byla největší četnost slova ghetto, jsou představeny nárůstem ghett a především strachem lidí ze zvyšování počtu ghett. V souvislosti s ghettem je uváděno, že se lidé bojí, mají strach, popřípadě si zoufají. Ghetta jsou prezentována také jako přeměněné ubytovny na ghetto.

Alena Kajanová¹³⁰ uvádí, že nástroje boje proti sociální exkluzi spočívají v pomoci s řešením jednotlivých dílčích problémů, jako je nezaměstnanost, či bydlení. Řešit tyto problémy pomáhá Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, která je zřizovaná jako jeden z odborů Sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR. Agentura pomáhá obcím a městům v mapování a následnému řešení problémů v exkludovaných lokalitách.

Ve druhé části mého výzkumu jsem se věnovala jednotlivým obdobím v roce 2013 a hledala odpověď na druhou výzkumnou otázku: Jak jsou exkludované lokality prezentovány v průběhu roku zpravodajským portálem iDnes.cz? Na základě provedeného výzkumu jsem zjistila, že v jarním období, tj. v měsících duben, květen a červen bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 16 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 9342 slov. S největší četností zaujala slova domov, ubytovna, policie, sociální, ghetto, Rom, obyvatel, sídliště a nájem, hlavním tématem tohoto období byly problémy s obyvateli jako neplatiči i s patologickými jevy v exkludovaných lokalitách

V letním období, tj. v měsících červenec, srpen a září bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 54 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 23 583 slov. V tomto období měla největší četnost slova policie, Rom, sídliště, lidé, demonstrace, Máj, Budějovice, sociální, problém a domy. Hlavním tématem tohoto období byly zprávy o demonstracích a konfliktech v exkludované lokalitě na sídlišti Máj v Českých Budějovicích.

---

¹³⁰ KAJANOVÁ, Alena. *Sociální patologie – vybrané kapitoly*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. 87 s. ISBN 978-80-7394-449-0.

V podzimním období, tj. v měsících říjen, listopad a prosinec bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 18 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 10 024 slov, s největší četností byla slova sociální, domov, škola, byt, problém, lokalita, ministr, Přerov, Předlice a základky. V tomto období bylo hlavním tématem školní docházka a školy v ghettech.

V zimním období, tj. v měsících leden, únor a březen bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno 11 článků týkajících se exkludované lokality. Tyto články dohromady obsahovaly 8874 slov. Největší četnost dosahovala slova byt, škola, Rom, sociální, rodina, problém, nájem, ghetto, bydlet a policejní. V tomto období nebylo žádné hlavní téma, v článcích byly rozebírány problémy v exkludovaných lokalitách obecně.

Alena Kajánová¹³¹ sděluje, že dopady v exkludovaných lokalitách zasahují v mnoha směrech do zdravotně sociální oblasti. Nevyhovující bytové podmínky často bez elektřiny a vody jsou také jedním z důvodů časté nemocnosti. Nedostatek finančních prostředků zamezuje přístup ke kvalitním potravinám a pravidelnému stravování, nedostatečná informovanost a nedostupnost způsobuje omezený přístup ke zdravotnickým službám. K tomu se přidává zadluženost, zvýšený výskyt sociálně patologických jevů. Jedná se především o nezaměstnanost, která je propojena s prací „na černo“, drobná kriminalita, prostituce, gamblerství, či užívání návykových látek.

V souladu s usnesením vlády byla vypracována Strategie boje proti sociálnímu vyloučení. Tato Strategie sleduje hlavní strategický cíl, kterým je eliminace sociálního vyloučení a chudoby v sociálně vyloučených lokalitách.¹³² Jedná se zejména o taková opatření, která významně redukuje pasivní výdaje státu směřované na mírnění důsledků existence sociálně exkludovaných lokalit a směřují do prevence.

---

¹³¹ KAJANOVÁ, Alena. *Sociální patologie – vybrané kapitoly*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. 87 s. ISBN 978-80-7394-449-0.

¹³² HRUBEŠ, Jan. *Metodika – Práce s rodinami v sociálně vyloučených lokalitách*. Praha: Úřad vlády ČR – Odbor pro sociální začleňování (Agentura), 2014. 114 s. ISBN: 978-80-7440-093-3. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/rodinna-politika/prace-s-rodinami-v-socialne-vyloucenych-lokalitach-metodika-hrubes-j-asz-2014/download>

Strategie je rozdělena do šesti základních oblastí, ve kterých navrhuje konkrétní opatření:

- v oblasti *bezpečnosti* navrhuje zřízení pozic specialistů pro řešení případů lichvy v rámci Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, nebo pilotní testování takzvaných komunikačních pracovních skupin pro řešení oblasti bezpečnosti v obcích s výskytem sociálně exkludovaných lokalit.
- v oblasti *bydlení* je hlavním cílem Strategie zajištění nabídky různých forem sociálního bydlení. Strategie navrhuje cílit současné i budoucí veřejné programy na výstavbu, koupi a rekonstrukci sociálních bytů a rozvíjet alternativní formy sociálního bydlení, jako je tréninkové bydlení, neziskové sociální bydlení, garantované bydlení.
- v oblasti *vzdělávání* se jedná o posilování existujících nástrojů inkluzivního vzdělávání. Dále snahou je, aby se v exkludovaných lokalitách zmenšil počet dětí, které navštěvují praktické školy, a naopak se zvýšil počet dětí, které navštěvují předškolní vzdělávání.
- v oblasti *sociálních služeb* obsahuje Strategie návrh vytvoření metodiky a zákonného stanovení povinného vytváření střednědobých plánů sociálních služeb a služeb navazujících pro obce s rozšířenou působností. Zdravotně-sociální pomocník by také mohl významně napomoci v sociálně exkludovaných lokalitách zlepšit dostupnost zdravotní péče i kvalitu prevence. V oblasti *orgánů sociálně právní ochrany dítěte* usiluje o vytvoření jednotného a provázaného multidisciplinárního přístupu v rámci veřejné správy a v sítích poskytovatelů sociálních služeb při řešení tíživých situací rodin, při zvyšování rodičovských dovedností a také při řešení sociopatologických jevů u dětí a mládeže.
- v oblasti *zaměstnanosti a dávkových systémů* navrhuje Strategie efektivizaci individuálních akčních plánů řešení nezaměstnanosti klientů, diverzifikaci přístupu ke klientům podle zaměstnatelnosti. V oblasti prevence předlužení obyvatel sociálně vyloučených lokalit se strategie zaměřuje na zvýšení ekonomické gramotnosti.

- v oblasti *regionálního rozvoje* Strategie podporuje vytvoření metodiky pro komunitní práci, vytváření podmínek pro zajištění finančních prostředků pro podporu sociálního podnikání.

Ve třetí výzkumné otázce jsem zjišťovala, jaké jsou tendence zpravodajství na portálu iDnes.cz v porovnání ročních období? Z provedeného výzkum jsem zjistila, že nejvíce článků, které se týkaly exkludovaných lokalit, bylo na zpravodajském portálu iDnes.cz publikováno v letním období, tedy v červenci, srpnu a září. Naopak nejméně článků o exkludovaných lokalitách napsal zpravodajský portál iDnes.cz v roce 2013 v zimním období, tedy v lednu, únoru a březnu.

7 Seznam použitých zdrojů

- *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti.* Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf.
- BARGEL, Miroslav a kol. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie.* 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010. 184 s. Sociopedie. ISBN 978-80-87182-12-3.
- BARTÁKOVÁ, Helena. Postavení žen na trhu práce v České republice a v dalších zemích Evropské unie. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Rodina, zaměstnání a sociální politika.* Vyd. 1. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006. ISBN 80-7326-104-9.
- BERNARD, H. Russell. *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches.* Thousand Oaks: Sage Publication, 2000. ISBN 0-7619-1403-1.
- ČESKO. § 3 písm. f) zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.
- DIJK, Teun Adrianus van. *Prejudice in discourse: an analysis of ethnic prejudice in cognition and conversation* [online]. Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co., 1984. Pragmatics & beyond, V: 3 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10517114>.
- DIJK, Teun Adrianus van. *Racism and the press.* Routledge London and New York, 1991. ISBN: 978-0-415-04733-1.
- FOUCAULT, Michel. *Slova a věci.* Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007. v, 309 s. Eseje/studie. ISBN 978-80-251-1713-2.
- GABAL, Ivana a Petr VÍŠEK. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení.* Praha: 2010. Dostupné z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucen_i.pdf.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha : Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-76-8.
- HOMOLÁČ, Jiří. *Internetové diskuse o cikánech a Romech*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2009. 191 s. Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia, 156. ISBN 978-80-246-1515-8.
- HORA, Ondřej a Martin ŽIŽLAVSKÝ. Na okraji trhu práce: vnímání vlastního postavení na trhu práce nezaměstnanými a marginalizovanými pracovníky. In SIROVÁTKA, Tomáš a Jiří WINKLER a Martin ŽIŽLAVSKÝ. *Nejistoty na trhu práce*. Vyd. 1. Boskovice : Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2009. ISBN 978-80-7326-172-6.
- HRUBEŠ, Jan. *Metodika – Práce s rodinami v sociálně vyloučených lokalitách*. Praha: Úřad vlády ČR – Odbor pro sociální začleňování (Agentura), 2014. 114 s. ISBN: 978-80-7440-093-3. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/rodinna-politika/prace-s-rodinami-v-socialne-vyloucenych-lokalitach-metodika-hrubes-j-asz-2014/download>
- iDnes.cz. *Mediální skupina MAFRA* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_produkty-a-sluzby_idnes-cz.htm&menu=.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
- JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. [Praha]: Radioservis, 2007. 152 s. ISBN 978-80-86212-58-6.
- KAJANOVÁ, Alena. *Sociální patologie – vybrané kapitoly*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. 87 s. ISBN 978-80-7394-449-0.
- KLÍČOVÁ, Kateřina. Životní podmínky Romů v české republice v mezinárodním srovnání v kontextu rizik etnického výzkumu. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno:

- Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2004. s. 95-115. Rubikon; sv. 9. ISBN 80-210-3455-6.
- KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Chudoba, sociální vyloučení a Evropský proces sociálního začleňování. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 137 - 150. Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.
  - KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích*. Praha, Agentura pro sociální začleňování: 2013. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture>.
  - Kulatý stůl: zobrazování Romů v médiích. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. 2. 4. 2013 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/kulaty-stul-zobrazovani-romu-v-mediich>.
  - *Kultura - média - komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009- . ISSN 1804-0365.
  - MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2008. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_280.pdf.
  - MAREŠ, Petr. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis* [online]. 2000, roč. 2000, č. 36 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf.
  - MAREŠ, Petr. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004, s. 16-19. Rubikon (Masarykova univerzita), sv. 9. ISBN 80-862-5119-5.
  - MAREŠ, Petr. Sociální exkluze, sociální inkluze a sociální koheze: diskurs a realita. In SIROVÁTKA, Tomáš. *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, s. 16-20. ISBN 80-210-4225-7.
  - MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. Základy sociologie; sv. 6. ISBN 80-85850-61-3.

- MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 11-69. ISBN 80-86898-76-8.
- NEKVAPIL, Jiří. Úvodem k monotematickému číslu „Analýza diskurzu“. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2006, Vol. 42, No. 2. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/6d378098165b01f9e0cd03b452b70f8b61bcf9e4_433_02editorial12.pdf.
- NOHEJL, Marek. *Jednání, diskurs, kritika: myslet společnost*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 242 s. Studie; sv. 47. ISBN 978-80-86429-71-7.
- POLÁKOVÁ, Olga. Bytová politika. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 409-412, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.
- Portrét společnosti. *Mediální skupina MAFRA* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm.
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2010. 101 s. ISBN 978-80-7329-249-2.
- RŮŽIČKA, Michal. Časoprostorové a infrastrukturní aspekty procesu sociální exkluze. *Sociologický časopis = Czech sociological review*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011, Vol. 47, No. 2: s. 273–295 . ISSN 0038-0288. Dostupné také z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/4266c00f818ed401de7d22f7255f3ea243dd51cf_Ruzickasoccas2011-2.pdf.
- SAMKOVÁ-VESELÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Vyd. 1. Praha: Blinkr, 2011. 95 s. ISBN 978-80-87579-03-9.

- *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5b1%5d.pdf.
- ŠIMÍKOVÁ, Ivana. Konceptualizace výzkumu. In ŠIMÍKOVÁ, Ivana a Imrich VAŠEČKA. *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. Vyd. 1. Brno : Barrister & Principal, 2004. ISBN: 80-7364-009-0.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi*. Vyd. 2., aktualiz. Praha : Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-182-2.
- ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 3. Praha : Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-246-1524-0.
- TextStat - Simple Text Analyse Tool. *Niederländische Philologie, FU Berlin* [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/textstat/>
- TextStat 3.0. *Lune Rouge* [online]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://www.lunerouge.org/spip/article.php3?id_article=443
- TOUŠEK, Ladislav. Kultura chudoby, underclass a sociální vyloučení. In HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. s. 308-310. ISBN 80-86898-76-8.2.
- ÚŘAD VLÁDY ČR. *Příručka pro sociální integraci*. Jakub Švec. Praha, 2009, 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vyloucení-prirucka-pdf.aspx>
- VAVŘÍK, Michal. Sociální exkluze a ideologie. In BARGEL, Miroslav a Pavel MÜHLPACHR. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 31-33. Sociopedie (Institut mezioborových studií). ISBN 978-808-7182-123.
- VESELÁ, Michaela, et al. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení: Manuál pro obce*. Praha, 2009. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/soc-vyloucení-dobra-praxe-resení-pdf.aspx>

- *Vláda České republiky : Příklady dobré praxe z lokalit při řešení sociálního vyloučení romských komunit* [online]. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/priklady-dobre-praxe-18585/>
- YEGEDIS, Bonnie L. a Robert W. WEINBACH. *Research methods for social workers*. New York: Longman, 1991. ISBN 0-8013-0361-3.
- ŽÍŽKOVÁ, Jana. Chudoba a problém chudoby v české společnosti. In KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 118, Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 978-807-3575-854.

8 Klíčová slova

Exkludovaná lokalita

Vyloučená lokalita

Ghetto

Mediální diskurs

Romská menšina